

קונטרס

הבינוני

פרשת
בשלח
תשפ"א

שנה ג' חוברת י"ט

שיעורי

הרב שמעון שפיצער שליטיא
הנלמדים בבית המדרש 'בית אהרן'
רח' פחד יצחק 5, ביתר עילית ת"ו

הבינוני

שיעורי הרב שמעון שפיצער שליטיא

A PROJECT OF

שמעו ותחי נפשכם!!

האזינו למאות שיעורים השווים לכל נפש
הנאמרים מדי יום ביומו בכל מקצועות התורה
והחסידות מסודרים להפליא ומלאים כל טוב

קול הבינני

בארה"ב

718-686-8300

ארץ ישראל

072-257-7726

להצטרף לקבלת השיעורים או החבורות

באימייל ולשלוח הערות:

info@lomdoschasidus.com

H0722577726@gmail.com

347.351.2400 / 053.311.0743

שיעורי הרב שמעון שפיצער שליטיא

מפתח הענינים:

מדור אמונה ובטחון שיעור פ"ו

האמונה שהקב"ה עומד מאחורי כל מקרי האדם

למה תאמר נסתרה דרכי מה' \ הבטחון פרי האמונה \ אשר הוצאתיך מארץ מצרים \ כי כל לבבות דורש ה' \ עולם כמנהגו נוהג – היתכן ? ! \ הבעש"ט ותלמידו בארץ ציה ועייף בלי מים \ התגלות הישועה על-ידי האמונה \ אמונה בהשגחה פרטית מובילה לבטחון \ נקודת ההנחה המוטעית \ ישלח דברו וירפאם \ אין שום מקרה בעולם כלל \ תפילה לעני כי יעטוף \ אין הקב"ה זקוק לסיוע \ כל עכבה לטובה \ טעות לעולם חוזרת \ מצות עשה ראשונה במעלה \ היכן הקב"ה מסתתר ? \ הנה זה עומד אחר כתלנו \ מפתח הפרנסה לא נמסר לשליח – מעשה פלא \ נס להתנוסס \ הזהירות ממכת הסנוורים \

יום שני פרשת בשלח – י"ב שבט ה'תשפ"א

סדר קבלת הפרנסה כסדר קבלת המן

הנני ממטיר לכם לחם מן השמים \ צדיקים בינונים ורשעים \ איש לפי אכלו לקטו \ כך מתרחק האדם מהקב"ה \ נפשנו קצה בלחם הקלוקל \ יצרו של אדם להשתכר לבד \ בין סיפוק אמיתי לסיפוק מזויף \ מידה כנגד מידה \ ישקני מנשיקות פיהו \ יצרו של אדם להרבות את הונו \ יש עושר שמור לאדם לרעתו \ מילוי שליחות ותו לא \ תפילת תלמיד הבעש"ט \ יושב בשמים ישחק \ חבל על התאמצותך \ לא יצוייר בעולם שום הפסד אצל שום אדם \ בתי דינים רק למחוסרי אמונה \ מאז בריאת העולם לא הפסיד אדם בעולם אף לא פרוטה אחת \

יום שלישי פרשת בשלח – י"ג שבט ה'תשפ"א

הדרך לקבל פרנסה מן השמים

הרבה שלוחים למקום להכין מזון ליראיו \ עשה תורתך קבע ומלאכתך עראי \ עיני כל בשר אליך ישברו \ למשמרת לדורותיכם \ דבר שנימוח על פיסת היד \ ויקראו את שמו מן \ מזון מעורטל מלבושו \ טעותם של המעגיפים את המזון המלוכבש \ עסק הפרנסה אינו הסיבה של הפרנסה \ אין אדם יודע במה משתכר \ טפשותו של המקשר את הפרנסה ללבוש \ אין עניות מן האומנות ולא עשירות מן האומנות \ בכסה ליום חגנו \ אין אדם יודע מה שחויץ לגבולו \ משאות שוה ומדוחים \ אל ישיגיה מהיכן תזדמן לו פרנסתו \

בלייבן ביים לערנען \ הקב"ה משלם משכורת – מעשה בן ימינו \ פערן פיהם לבלי חק \ צנצנת המן בימינו \ עצה ה' היא תקום \ סגולת אמירת פרכת המן \ מה ה' אלוקיך שואל מעמך \

מדור עיון תפילה – שיעור ה'

בוחה של אמירת מודה אני בהתבוננות ובשמחה

עבודת ה' מתוך הכרת הטוב \ עבודת ה' מתוך שמחה ואושר \ סוף מעשה במחשבה תחילה \ כי הוא הנותן לך כוח לעשות חיל \ תחילת תחבולות יצר האדם \ טבעו של אדם שניצל ממות לחיים \ מודה אני ברקידה \ נתינת הודאה על המצוות הראשונות \ עברו את ה' בשמחה \ למען יחזיק לו טובה ויהללנו \ בדרך שאדם רוצה לילך \ סיוע מן השמים \ עניך לנוכח ביטו \ שלא עשני גוי \ ברוך ד' יום \ ניצוץ חדש בכל יום \ מלך חי וקיים \

מדור שבת קודש

בורא מאורי האש

עם זו יצרת לי תהלתי יספרון \ אך חושך ישופני ולילה אור בעדני \ עכשו אני יודע שהמקום עמי \ עמוד האש לילה \ משל לאדם שהיה מהלך באישון לילה \ המבדיל בין קודש לחול \ בשבת אין נהנים מן האור המגושם \ הטעמים שמברכים על הנר במוצ"ש \ בין קודש לחול בין אור לחודש \ אבוקה מצוה מן המובחר \ הברכה על האש מעידה על קדושת השבת \ הדלקת האור במוצ"ש על ידי יגיעה \ מכל מלמדי השכלתי \ טעם המנהג להסתכל על הצפרניים \

מדור הילולא דצדיקאי

הרה"ק רבי חיים דוד דאקטאר בערנהארד זיע"א

במקום שבעלי תשובה עומדים \ עלה ונתעלה עד שמי רום \ רופא כל בשר ומפליא לעשות \ רגליו מוליכות אותו אל תכליתו \ רבותיו הקדושים \ אנתתו של בעל תשובה \ היכי דמי בעל תשובה \ קורת רוחו של הרופא \ אסיפת רופאים מסוג חדש \

לזכות אליעזר בן פיגא ומשפחתו

מדור אמונה ובטחון שיעור פ"ו

האמונה שהקב"ה עומד מאחורי כל מקרי האדם

נרטיבים, אף זה נעשה בהשגחתו הפרטית של הקב"ה שמסתכל עליו אף ברגע זה), **כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב** (ישעיה מ, כז): **לְמָה תֹאמַר יַעֲקֹב וְתִדְבַר יִשְׂרָאֵל נִסְתַּרָה דְרִפְי מֵה' וּמֵאֲ-לֹהֵי מִשְׁפָּטֵי יַעֲבֹר** (כך יטענו בני ישראל בגלותם, שהקב"ה מעביר על משפטם ואינו נוקם מאויביהם שמייסרים אותם), **וְאָמַר (שם כח): הֲלוֹא יַדְעֶתָ אִם לֹא שָׁמַעְתָּ אֶ-לֹהֵי עוֹלָם ה' בּוֹרָא קְצוֹת הָאָרֶץ לֹא יֵיעַף וְלֹא יִיָּנַע אֵין חֲקָר לְתַבְנִיתוֹ** (הרי שלא נסתרה דרכיכם מה', אלא שהוא יודע שזהו הטוב ביותר בשבילכם בזו השעה. אומר בזה הנביא שהקב"ה מסתכל בכל עת על כל אחד ואחד מבאי העולם, והוא יודע היטב מה כל אחד מרגיש וְלִמָּה הוא זקוק, והוא משגיח עליו ושומר עליו ומספק לו כל צרכיו, ועל האדם להזכיר זאת לעצמו (בכל עת).

הבטחון פרי האמונה

עלינו לזכור שבבואנו להיות בעלי בטחון, מוכרחים אנו להתחיל באמונה, והיינו להשריש בלבנו את ידיעות האמונה, וככל שישתרוש יותר, כך יוסיף ויתחזק בטחוננו בה'. ובכן, יסוד זה שאנו עוסקים בו, הוא אחת מאותן ידיעות ואף נמנה על י"ג עיקרי האמונה "אני מאמין באמונה שלימה שהבורא ית"ש יודע כל מעשי בני אדם וכל מחשבותם שנאמר (תהילים לג, טו) היוצר יחד לבם ומבין לכל מעשיהם".

למה תאמר נסתרה דרכי מה'

נמצאים אנו בפרק השלישי בחזרת המחבר על שבע סיבות הבטחון שקיימות רק אצל הקב"ה, ושבגללן יש לו לאדם לבטוח רק בו ולא ישים מבטחו באדם קרוץ מחומר, והרי אנו בסיבה הרביעית: **וְהַקְבִּיעֵי, פִּי הוּא מְשַׁגֵּית עַל הַנְּהַגַת עֲנִינֵי הָאָדָם כָּלֵם, לֹא יִנִּיחֵם וְלֹא יִתְעַלֵּם מֵהֶם** (בשונה מכן אדם שאע"פ שירצה בכל לבו לעזור לנו, עסוק יהיה לפעמים בעניינים אחרים ויוכרח להתעלם מאתנו. יכולים אנו לצייר בנפשנו כביכול הקב"ה עומד ומסתכל עלינו בשתי עיניו בכל עת לראות מה אנו צריכים) **וְלֹא יִסְתֵּר מִמֶּנּוּ דָּבָר מֵהֶם** (שום דבר מצרכינו אינו מוסתר מעיניו) **מִקְטָנָם וְעַד גְּדוֹלָם** (מהדברים הקטנים עד הדברים הגדולים) **וְלֹא יִשְׁפִּיתָהוּ דָּבָר אֶת דָּבָר** (אדם שמתעסק בדבר אחד, כשעובר לאחר מכן להתעסק בדבר אחר, נשכח ממנו הדבר הראשון, כי קשה לאדם להשקיע את מוחו ולבו בשני דברים גם יחד. אבל אצל הקב"ה אינו כן, אלא אפילו בשעה שמשתוללת מלחמה גדולה בין ממשלות הגדולות שבעולם, כאשר רבבות חיילים יכולים למצוא את מותם בין רגע, הקב"ה ממשיך להסתכל על כל אחד בכל מקום שהוא נמצא בעולם, ולמשל, אם יושב אז בחור ישיבה בקצה אחר בעולם ועוסק בתורה ולפתע נשפך כוס התה שלו ודפי הגמרא שלו

חיים” (אות כו): לבטוח בה’ בכל לבבך ולהאמין בהשגחתו הפרטית ובוזה תקיים בלבבך היחוד השלם בהאמין בו כי עיני משוטטות בכל הארץ, ועיניו על כל דרכי איש, ובוהן לב וחוקר כליות, **כי מי שאינו מאמין ב’אשר הוצאתיך מארץ מצרים’ אף ב’אנכי ה’ אלוקיך’ אינו מאמין, ואין זה יחוד שלם, כי זה הוא סגולת ישראל על כל העמים וזה יסוד כל התורה כולה.**

ביאור דבריו הקדושים: בתחילת הדיבור **”אנכי ה’ אלוקיך”** כתוב ה’אני מאמין’ הראשון, **שהקב”ה ברא את השמים ואת הארץ וכל אשר בהם ושעשה ועושה ויעשה לכל המעשים, ובסוף הדיבור “אשר הוצאתיך מארץ מצרים”** כתוב ה’אני מאמין’ **שהקב”ה יודע כל מעשי בני אדם וכל מחשבותם, כי סוף הדיבור מורה שלאחר שכבר עמד העולם על מתכונתו והתנהג דורות הרבה לפי סדרו הטבעי, לקח הקב”ה את בני ישראל והורידם למצרים מפני שזה היה טובתם, וכל השעבודים שהשתעבדו בהם המצריים על פרטי פרטיהם, כולם נעשו על-פי השגחתו יתברך, מפני שידע שהוא נחוץ להם להצלחתם ולטוב העתידי והנצחי המחכה להם, וכשהגיע הזיכוכ שלהם אל סיומו הוציאם מארץ מצרים באותות ובמופתים והביאם להר סיני, **הרי שהקב”ה יודע בדיוק רב מה עובר על כל אחד ואחד ומה הוא חושב ומרגיש, ושום דבר אינו נעלם ממנו.****

ואכן כשנתבונן נראה שמי שחסר לו באמונה זו, ללא ספק חסר לו באמונה הראשונה, כי חסרון אמונתו מוכיחה שכל מה שמאמין שהקב”ה עשה ועושה ויעשה לכל המעשים, הוא רק כשאין הדבר נוגע אליו, אבל כשהדבר נוגע אליו, אז הוא מתחיל

לפעמים או סבורים שעיקר זה עוסק רק בענין שכר ועונש, דהיינו שנאמין שהקב”ה בוחן כליות ולב ואי-אפשר להסתיר ממנו. אך למען האמת כוונת ה’אני מאמין’ היא גם ליסוד זה, כי הנה לפעמים אף מי שכבר השריש בעצמו את ה’אני מאמין’ הראשון ויודע היטב שהקב”ה עשה ועושה ויעשה לכל המעשים, כשנקלע לאיזה מצב קשה, הוא מאבד אז את ישוב דעתו ומתחיל להרהר שמה אין הקב”ה יודע בדיוק רב מה עובר עליו.

לכן צריך האדם להשריש בלבו גם ידיעה זו שהקב”ה יודע כל מחשבותיו וכל הרגשותיו, ושהוא לוקח בחשבון גם את ה’היסטוריה האישית’ של האדם שמתעוררת מחמת המצב שנקלע אליו, וכמו כן הוא לוקח בחשבון את המילים שגיסו דאג להכניס לו כביכול כדי לזרות לו מלח על פצעיו, וכן מה שפלוני אמר לו: **”אני יודע מה אתה מרגיש, גם אני עברתי כזאת”**, והוא חושב בלבו: **”לא, לא, אינך יודע מה אני מרגיש... אתה רואה רק דבר אחד ממה שאני עובר... אילו היית יודע מה עוד עובר עלי ברגעים אלה, היית תופס בפלך השתיקה”**. את הכל רואה הקב”ה, ואפילו את הדברים השפלים והקטנוניים ביותר, **כלשון המחבר “וְלֹא יִסְתֵּר מִמֶּנּוּ דָבָר מִמֶּה מִקְטַנִּים וְעַד גְּדוֹלִים”**, את הכל הוא רואה ועל הכל הוא משגיח וכל מה שנעשה הוא בפקודתו.

מי שאינו מאמין בידיעה זו, חסר לו בעיקרי האמונה, והרי אמרו שמי שאינו מאמין באחד מהם, הוא בגדר אפיקורס ר”ל.

אשר הוצאתיך מארץ מצרים

וזה לשון הראש”ש בספרו **”אורחות**

להאמין שהא-ל יודע האישים כולם ופרטיהם העליונים והתחתונים, מעשיהם ומחשבותיהם, העובר וההוה והעתיד, כי הוא העושה אותם ומוציאם מאפיסה מוחלטת אל ההווה, ונאמין אמונה חזקה במה שאמר הכתוב (ד"ה א כת, ט) כי כל לבבות דורש ה' וכל יצר מחשבות מבין, ואחרי כן נעתיק אל אמונת ההשגחה והשמירה, ונגזור ונאמין מה שאמר הכתוב (ירמיהו לב, יט) גדול העצה ורב העליליה אשר עיניך פקוחות על כל דרכי בני אדם ולתת לאיש כדרכיו וכפרי מעלליו.

ועוד שם: כי כן יאות באמת להיות לבורא השפלים ההשגחה בנבראו, כי לא לתוהו בראם ולא למקרה יצרום (לא אותם ולא את כל הדברים ואפילו הדברים הקטנים ביותר הקיימים בעולם), ואחרי שנבראו בכוונה וחפץ, יאות שיהיה לו בהם ובמעשיהם חפץ ורצון. לא היתה הכוונה בהם לשוא, רק לכבודו יצרום אף עשאים, עכ"ל.

עולם כמנהגו נוהג – היתכן?!

אכן אנו התרגלנו לראות את העולם מתנהג על-פי טבעו, ולכן אנחנו נמשכים להסתכל על הנהגת הטבע כדבר מובן מאליו, ושוכחים שהקב"ה מנהל את הכל בהשגחתו הפרטית. אנו רואים נמלים קטנות רוחשות על הארץ ואנו סבורים שרק טבע הוא, כי כן דרכן להתמעט בימות החורף ולהתרבות בימות הקיץ. וכשהזבובים נכנסים מן החלון ומטרידים אותנו, אנו סבורים שרק מקרה הוא מפני שהחלון נשאר פתוח וימות הקיץ עכשיו. והאמת שאין שום מקרה בעולם, ולא לחינם הזבובים נכנסים לביתנו להטרידנו, אלא מפני שעשינו עבירות. הגע עצמך! וכי אפשר להעלות על הדעת שהקב"ה ברא את

לפקפק ומהרהר בלבו – האמנם?! הקב"ה באמת מנהל את הכל?! אם הוא מנהל את הכל, היכן הוא עכשיו? למה הוא הזניח אותי? הלא האמנתי בו בכל לבי ואני משתדל לקיים את מצוותיו בדביקות, מדוע אני צריך להתיסר כל כך?

הוא מה שכתב הרא"ש בלשונו: "מי שאינו מאמין ב'אשר הוצאתיך מארץ מצרים', אף ב'אנכי ה' אלוקיך' אינו מאמין". נמצאנו למדים שה'אני מאמין' הראשון מ"ג ה'אני מאמין', הוא כלל, וכמה מה'אני מאמין' האחרים, הם פרטים המבארים את הכלל, כי בלעדיהם יחסר לו לאדם ב'אני מאמין' הראשון אע"פ שלפי דעתו כבר תהיה אמונתו בו שלימה.

לכן הוסיף הקב"ה כדיבור הראשון ואמר "אשר הוצאתיך מארץ מצרים" כי הוא משלים את האמונה הראשונה שהקב"ה עשה ועושה ויעשה לכל המעשים, ובכלל זה שיאמין שבהיותו בן ישראל, הקב"ה משגיח עליו בהשגחה פרטית יותר מעל שאר בני אדם, וכלשון הרא"ש: "כי זה הוא סגולת ישראל על כל העמים וזה יסוד כל התורה כולה".

כי כל לבבות דורש ה'

עוד יש להביא את דברי הרמב"ן בהקדמתו לספר איוב, הוא הספר המתאר מצבו של אדם שהיה בפסגת הצלחתו, ולפתע התהפך עליו הגלגל וירד מאיגרא רמא לבירא עמיקתא; הגיע איזה וירוס וגרם לו לאבד את פרנסתו, ועכשיו הוא נבוך עם מחשבותיו ואינו יודע אם להרבות בהשתדלות אם לאו וכן הלאה.

וזה לשון הרמב"ן: צריכים אנחנו

בהיותו תלמיד הבעש"ט הק', לא ענה מיד, אלא חשב וחשב עד שנתיישרה דעתו ואמר: "רבינו, אני מאמין בזה באמת". אמר לו רבו: "אם כן המתן מעט". המשיכו בדרכם ולפתע הרימו את עיניהם וראו ערל אחד הולך כנגדם ועל כתיפו שני דליי מים. נתנו לו פרוטה והוא נתן להם מים לשותה. שאלו אותו לאחר מכן מדוע הוא נושא מים במקום שומם זה. ענה להם: השר שאני משרת אצלו יצא מדעתו וביקש ממני שאביא לו מים דווקא ממעיין פלוני, הלכתי לשאוב מים מאותו מעיין, ומאז אני הולך עם המים זה כבר שלוש פרסאות ואיני יודע למה.

פנה הבעש"ט הק' לתלמידו ואמר: הראית כעת את השגחתו של הקב"ה?! הקב"ה ברא את השר וסיבב שייצא מדעתו בדיוק בשעה זו ושיצוה על משרתו ללכת דווקא בדרך זו עם מים, את כל זה ברא והכין כבר בעת בריאת העולם...

התגלות הישועה על-ידי האמונה

הנה חוץ מעיקר הדבר שאנו למדים מסיפור זה, עוד אנו למדים שאילו היה התלמיד מפקפק באמונה זו, יתכן שהיה מפסיד את ישועתו, וזאת למרות שהקב"ה כבר הכין לו ישועתו בעת בריאת העולם. ללמדנו שהישועות מתגלגלות סביב האדם, אלא שכדי שיוכלו להתגלות, עליו להאמין בזה באמת, כי ככל שהאדם מוסיף להאמין בזה, כך ישועותיו מוסיפות להתגלות.

ועיקר הדבר שאנו למדים מזה, הוא היסוד האמור, שכאשר נעשה לאדם משהו

הזכובים לחינם?! הרי לא לתוהו בראם! הרי אין שום דבר בעולם שהקב"ה בראו לחינם! מוכרח הדבר שברא את הזכובים לסיבה, ושמה היא כדי לכפר לנו באמצעותם על עוונותינו...

כך אנו חייבים להאמין שכל מה שקיים בעולם הוכן מראש לטובת בניו אהוביו של מקום. הנה אפילו האומה המצרית נבראה לשם כך, כדי שנוכל להגיע להר סיני ולקבל את התורה. ומעתה אם שכני עושה לי צרות, אף הוא בשביל כך נוצר. ויתכן מאוד שזה כל תכלית בואו לעולם, וכשיפסיק לעשות לי צרות, הוא יסתלק מן העולם. כך עלינו להסתכל על כל המתרחש בעולם נגד רצוננו, שבוודאי הקב"ה מדבר אתנו בזה, שהרי הוא יודע כל מחשבה שעוברת במוחנו.

הבעש"ט ותלמידו בארץ ציה ועיף בלי מים

ידוע¹ המעשה שהיה עם הבעש"ט הק' שפעם נסע עם אחד מתלמידיו למקום שאין בו מים, וגם כשחיפשו מסביב במרחק של כמה פרסאות לא מצאו מים. לאחר זמן רב שלא באו מים לפיהם, הרגיש התלמיד שהוא הולך למות בצמא. אמר לרבו: "אני מרגיש שהמצב הגיע לידי סכנת נפשות ממש". אך הבעש"ט לא השיבו מאומה. לאחר זמן מה, אמר רבו לרבו: "אני מרגיש שהמצב הגיע לידי סכנת נפש ממש". שאל אותו רבו הבעש"ט הק': "האם אתה מאמין שבעת בריאת העולם כבר ראה הקב"ה את מצוקתך וכבר אז הכין לך מים לשותה?!".

¹ מובא בספח"ק 'נתיב מצוותיך' להרה"ק רבי יצחק אייזיק מקאמאראנא זי"ע, נתיב היחוד שבילג' אות א. ומשם ב'מאירת עינים' אות לז.

הקב"ה ובהשגחתו הפרטית, הרי זה מהפך את לבו, כי הוא עושה חשבון בנפשו: אם הכל נעשה על ידי הקב"ה, בוודאי יש לכל דבר תכלית, שהרי הקב"ה יודע מה הוא עושה, ואם כן מה לי להיבהל?

נקודת ההנחה המוטעית

ביתר ביאור: אנו רגילים כשאנו רואים שמשוהו אינו הולך כרצוננו, לעשות הכל כדי לשנותו וליישרו על פי רצוננו. האחד מתעורר לעשותו על-ידי טלפונים רבים, השני מחליט לעשותו על-ידי צעקות, והשלישי מחליט להתפלל, ללכת לצדיק, לעסוק בסגולות, וכן הלאה עד שהמצב ישתנה לכפי שהיה רוצה. הצד השהו שבהם שהם כולם יוצאים במטרה אחת - לשנות את המצב, אלא שאחד עושה זאת באמצעים פסולים והשני עושה זאת באמצעים כשרים, אבל בסוף כולם יוצאים מנקודת הנחה מוטעית, כי הבסיס שעליהם עומד רצונם לשנות את המצב הוא המחשבה המוטעית שאין מצב זה טוב להם ושהם נקלעו בו רק בדרך מקרה ח"ו.

קל לדבר על כך, אבל בשעת מעשה רובנו נכשלים בזה. רובנו יוצאים תמיד מתוך נקודת הנחה שיש לשנות את המצב שנקלעו אליו, ואז מנסים לטכס עצה מה לעשות ובאלו פעולות לנקוט כדי לגרום לשינוי המיוחל. אעשה כך וכך, ובד בבד אשלח מנין אנשים אצל רשבי" במירון ואף אתן כך וכך מעות לקופת הצדקה... הן ודאי שכל אלה הם דברים נכונים ואמיתיים, והקב"ה חפץ בהם, אבל מעולם לא רצה שישתמש האדם בכל אלה ככלים לשינוי המצב הקיים.

אם יתבונן האדם באמת בתוך עצמו, יראה שהיה חי עד כה בטעות. ובלשון בוטה

היפך מחשבתו, והוא מתחיל לדאוג בלבו מה יהיה, ומתחיל בגלל כן לערוך סגולות ולהרכות בתפילות, ולעשות השתדלויות ולעשות כל מיני דברים שהוא סבור שהם בגדר ההשתדלות המותרת, עליו לעצור לרגע קט ולהתבונן במחשבתו שמה שנעשה לו עכשיו כבר היה מוכן מאז תחילת ימי בראשית, ושאף ישועתו כבר מוכנה לו, כי הקב"ה מקדים תמיד רפואה למכה. ובהתבוננות זו, יקיים מצות עשה דאורייתא, מצות עשה שכל שאר מצוות התורה תלויות עליה.

אמונה בהשגחה פרטית מובילה לבטחון

רבינו לא כתב זאת כאן כדי ללמדנו מה היא מצות האמונה, את זה לימדנו הרמב"ם בהקדמתו לפרק חלק בסנהדרין, והרמב"ן בהקדמתו לספר איוב (שאף הוציא זאת מדברי הנביא), והרא"ש בספרו אורחות חיים. אך רבינו המחבר בא ללמדנו איך להגיע אל הבטחון, וכך אומר לנו: הלא יודע אנכי שאתם חפצים להיות בעלי בטחון, ובכן אודיע לכם מראש שכדי להגיע אל מעלת הבטחון, מוכרחים אתם תחילה להשריש בלבכם אמונה זו, ואם אכן תשרישו אותה בלבכם, ממילא יהיה לכם סמוך ובטוח בהקב"ה.

וסיבת הדבר, כי כאשר האדם מחשב בעניינים של אמונה שאינם קשורים לתלאות האדם, וכגון שהקב"ה ברא את הימים ואת הנהרות, את ההרים ואת הגבעות, הגם שהוא מקיים בזה את מצות האמונה, אין זה מכריח שיבוא מזה לבטחון בה', אבל אם הוא מחשב שכל התלאות שעוברות עליו הם בידיעתו של

מחמת שהבין שהקב"ה פתח לו פתח להתפלל אליו ולעורר עליהם רחמים, וכשראה שהקב"ה אינו נענה לו, מיד שב למקומו (בראשית יח, לג), וכפי שפירש הגה"ק משינאווא זיע"א והובא בספר "דברי יחזקאל" (ליקוטים) ששב למקומו הראשון, דהיינו שלא הרגיש שום טינה בלבו, כי האמין באמונה שלימה שמה שהקב"ה עושה, אין טוב למעלה הימנו.

אין שום מקרה בעולם כלל

איננו מדברים על התפילה עצמה, אנו מדברים על השלב שלפני התפילה. לפני שניגשנו אל התפילה, לא תפסנו את הענין באופן הנכון. אז כשאירע לנו ה"צרה", היה לנו להאמין שהקב"ה מדבר אלינו במאור פנים ואומר לנו: "בוא ואטיב לך". איננו תופסים את המציאות נכונה. אנו סבורים שיש מקרים רעים בעולם ושעלינו לרוץ עכשיו אל הקב"ה כדי שייצילנו מאותם מקרים. וזה שקר גמור, כי אין מקרה בעולם.

וכשיבין זאת האדם היטב, יבין ממילא שהדבר הראשון שהקב"ה רוצה מעמו הוא שיעשה תשובה, ואכן אחד מחלקי התשובה, הוא התפילה, והיינו שיתפלל ויחזור להתפלל בלי גבול, וכמו שהיה אצל משה רבינו שהתפלל תפילות הרבה כמנין 'ואתחנן' להכנס לארץ ישראל, ואילו היה מוסיף להתפלל עוד תפילה אחת, היה נענה, אלא שכאשר אמר לו הקב"ה "רב לך", מיד הפסיק להתפלל, כי הבין שרצונו יתברך שלא יתפלל אליו יותר.

ומהיכן למדנו שהדבר הראשון שהקב"ה רוצה הוא התשובה? מדברי רבינו המחבר ושאר הראשונים שהובאו לעיל

קצת - אתה החלטת שאתה הולך להלחם עם הקב"ה, אלא שבאת למסקנא שאינך ברמה כל-כך נמוכה שתלחם בו כפי שפרעה נלחם בו, ולכן החלטת לשלוח מנין אנשים למירון.

ישלח דברו וירפאם

יקום האדם ויצרח: איך אתה מדבר? אלו דברי כפירה אתה אומר? הרי הקב"ה רוצה שנפנה אליו בתפילות ותחנונים שישלח לנו ישועתו! התשובה היא **שדברינו אינם מכוונים אלא אל מחשבתו הראשונה של האדם, כי מה שהאדם מתעורר במחשבתו לשנות את מצבו מיד כשהוא פוגשו, זה דבר פסול ממש**, שהרי הוא כמבקש להלחם ח"ו עם רצון הבורא יתברך.

תארו לכם בדרך משל: הקב"ה התגלה אל האדם ואמר לו: "רצוני לקבוע אתך שיחה במוצ"ש בשעה שמונה, זה אפשרי מצדך?". האדם הסכים. במוצ"ש בשעה שמונה, התגלה אליו הקב"ה ואמר לו: "רצוני להודיע לך שעכשיו יבואו אליך שבועיים קשים, אך החזק חזק באמונתך, כי לטובתך הוא... אינני יכול לומר לך עכשיו מהי הטובה שתצמח מזה, אבל אני מודיע לך שכך יהיה ושהוא הטובה גמורה בשבילך..."

ובכן, הנעלה בדעתנו שיאמר אותו אדם - "לא, לא, אני אשלח מנין אנשים למירון לבטל את גזירתך"? הלא בוודאי יקבל גזירת שמים באהבה, וגם אם יגיע למסקנא ברורה מתוך ישוב הדעת שעליו להתפלל, לא יתפלל כיוצא למלחמה, אלא יתפלל בהכנעה וענווה, שהרי עכשיו דיבר עמו הקב"ה.

הן גם אברהם אבינו ע"ה כשהודיע לו הקב"ה שהולך להפוך את סדום, לא יצא להלחם כנגד גזירתו יתברך, אלא התפלל אליו

ישועתו קרובה לבוא.

אין הקב"ה זקוק לסייע

ונבוא מזוית נוספת: אף פעם אין האדם מתבקש לעשות השתדלות כדי לסייע למצב, שהרי הקב"ה אינו זקוק לסייע. לעולם רצון הקב"ה מהאדם שיעשה השתדלות אך ורק כדי להשתפר, והרבה פעמים יתברר שנקיטת האדם בפעולה היא חלק מעשיית התשובה שלו. ובכן השתדלותו העיקרית של האדם תהיה תמיד התפילה לה², והרבה פעמים יצטרך גם לקום ולנקוט בפעולה מעשית, וזאת כאשר נקלע למצבו מחמת עצלות, כי אז מוטל עליו לתקן את מידת העצלות שלו.

זה מה שלימדנו רבינו המחבר, שעלינו לשנות את תפיסתנו, וכשנצליח לשנותה ונבין שאף פעם אין לנו להשתדל לשנות את המצב, ניגש גם אל התפילה באופן הראוי ונתפלל אל ה' בהכנעה וענווה ולא כיוצאים במלחמה.

כל עכבה לטובה

נשאלתי על ידי אחד מן המקשיבים כלפי מה שאמרנו באחד מהשיעורים הקודמים שלפני עשיית השתדלות צריך האדם להתיישב בדעתו, מה נעשה ולא תמיד יש לו לאדם פנאי להתיישב בדעתו. הלא כתב לי במכתב השאלה ששלח לי: בדידי הוה עובדא כיום הזה, צריך הייתי לנסוע לבית החולים בדחיפות, יצאתי קשר עם ארגון "עזר מציון"³, והם הודיעו לי שכחצי שעה קודם לשעה המדויקת שעלי להתייצב בבית

שפירשו כן את דברי הנביאים. הנביאים אומרים לנו: "אם ראיתם שנקלעתם למצוקה, שובו אלי". ואיך שבים אל הקב"ה? הדבר הראשון הוא שיתפוס האדם את המציאות נכונה, דהיינו שיבין שהקב"ה עשה לו זאת, ושבוודאי עשה לו זאת מפני שהוא הטוב ביותר בשבילנו. ואז כשייצא מנקודת הנחה זו, יתפלל ממילא כפי שצריך להתפלל.

תפילה לעני כי יעמוף

הן כבר הבאנו כך מדברי מהרח"ו ומדברי המבי"ט ועוד מהראשונים והקדמונים, שתכלית התפילה איננה לשמש ככלי לשינוי המצב, אלא תכליתה להחזיר את האדם בתשובה ולקרבו אל ה', כי המתפלל מתבונן מצד אחד באפסות כוחו ומצד שני בגדלות הבורא וטובתו, והוא מבין שהקב"ה מדבר עמו באמצעות קשייו ותלאותיו, ושרק הוא יכול להושיע אותו. ואכן כשהאדם עושה כן, ממילא יורד עליו שפע ברכה והצלחה, אך לא זו תכלית התפילה, אלא תכליתה לגרום לאדם להתקרב אל ה'.

רבינו המחבר הודיע לנו ביסוד הרביעי, שכשאנו ניגשים אל התפילה, עלינו לזכור שהקב"ה כבר יודע מראש מה מציק לנו ואיך אנו מרגישים בלבנו, שום דבר אינו נסתר ממנו. ולכן אין אנו צריכים לדבר אליו מתוך כאב וסערת רגשות, שהרי כל מה שאנו יכולים לחשוב, כבר הוא יודע קודם לכן, והוא אוחז בידנו ויש לו אותו כאב שיש לנו, ורצונו רק שזה גופא נשריש בלבנו, שהוא עשה זאת לטובתנו. וכשהאדם עושה זאת,

² ראה לדוגמא 'מאירת עינים' אות כ.

³ ארגון בארה"ק שעורך הסעות לבתי החולים.

מהר מאוד מדוע נגרם לו העיכוב (וכמו שמצוי מאוד ומעשים שבכל יום הוא שהאדם מגלה מדוע נגרם לו עיכוב והוא תולש את שערות ראשו – מדוע צריך הייתי לצעוק? מדוע צריך הייתי להאשים את אשתי ולהרוס את שלום ביתי, הלא עכשיו אני רואה בחוש שהעיכוב היה לטובתי), או שלא יגלה מדוע נגרם לו העיכוב, אך יאמין באמונה שלימה שזהו הטוב ביותר בשבילי, שהרי הקב"ה מנהל את העולם ולא היה לו שום קושי להביאו בזמן לבית החולים, ואם לא הביאו בזמן, ללא ספק עשה זאת בכוונה מכוונת מפני שכך הוא טובתו.

מצות עשה ראשונה במעלה

כל פעם שהאדם מזכיר לעצמו "אין זה יחזור, אלא כך סיבב הקב"ה בכוונת מכוון", הוא מקיים בזה מצות עשה דאורייתא, ואז ממילא נאצלת עליו ברכה, וכשיש ברכה באה בעקבותיה בטחון. למען האמת יכול האדם לבוא אל הבטחון מתוך האמונה עצמה, אך בדרך כלל יוקל לו להגיע אל הבטחון מפני שבקבות אמונתו יראה בחוש שהקב"ה משיג על הכל ועושה הכל לטובתו.

הן יהיו לו עובדות לרוב מחייו האישיים, בהן הוכח לו פעם אחר פעם שהקב"ה עושה הכל לטובתו, ושהגם שבתחילה היה נראה לו שאין הדבר נעשה לטובתו, עד מהרה נתגלה לו שהכל היה לטובתו, ולא יצטרך לחזור אל העבר הרחוק, אלא מדי שבוע בשבוע יהיו לו עובדות כאלה לרוב, כי הברכה תשרה בביתו, ואז ממילא ילך בטחון ויתחזק עד אין שיעור וגבול.

עומד האדם ומחכה לפלוני שיבוא ברכבו לאספו מביתו והלה מתאחר, הוא

החולים, יבוא אלי רכב ויסיע אותי לבית החולים. עמדתי וחיכיתי ליד ביתי ולא היתה שום הסעה. הלא בוודאי היה לי לעשות אז כל מה שלא לידי כדי להגיע בזמן לבית החולים, וכי היה לי פנאי אז להתיישב בדעתי? ! הלא אם אבזבז את הדקות שנשארו לי בשביל להתיישב בדעתי, אגיע אחרי הכל...

טעות לעולם חוזרת

אכן טענה זו בטעות יסודה. שכחת את מה שרבינו מלמדנו כאן, שכחת שהקב"ה הוא זה שסיבב שהרכב לא יגיע. חשבת שאך מקרה היה זה שלא הגיע אליך הרכב ולכן הגעת להחלטה נחושה לעשות הכל כדי לשנות את המצב, וכיון שהגעת להחלטה זו, קמת לצעוק – איך אוכל להתיישב בדעתי, הרי הזמן קצר והנסיעה מרובה? מי יתן לי פנאי לישוב הדעת?

לאן הלכת? ללא ספק נחפזת לשדד מערכות מפני ששכחת מדוע נגרם לך העיכוב. היה לך להזכיר לעצמך שהקב"ה יודע שאתה עומד כאן ומחכה, ועוד זאת הוא יודע שאם לא תגיע בזמן לבית החולים תפסיד את תורך, ויהיה זה מעוות שלא יוכל לתקון, וייגרם לך הן הפסד כספי והן הפסד רפואי. את כל זה הוא יודע, ודייקא מפני כך סיבב שהרכב לא יגיע לאסוף אותך.

כשהאדם קולט שכך הוא, יאמר לעצמו: "בוודאי כך צריך להיות", ואז יתכן אחד מהשניים: או שתזדמן לו איזו הסעה לבית החולים, ואז תתברר לו שכל מטרת העיכוב היתה להזכירו זאת, ולכן ברגע שנזכר בזאת, תיכף ומיד הוסר העיכוב, או שלא תזדמן לו שום הסעה ואכן יגיע באיחור לבית החולים, ואז יתכן אחד מהשניים: או שיגלה

אלא הקב"ה סיבב זאת, והלא הקב"ה בוודאי יודע שרצוני עז להגיע בזמן, ואעפ"כ סיבב לי העיכוב לטובתי", אין אצלו שום הסתרה, כי הגם שהקב"ה נמצא אצלו בהסתרה, כיון שהוא אצלו, הוא נסתר רק מעיני אחרים, אך לא מעיניו.

הנה זה עומד אחר בתלנו

כך אמר בעל התניא זיע"א⁴ על לשון הפסוק (שה"ש ב, ט) "הנה זה עומד אחר כתלנו": הנה זה עומד – הנה כאן עומד הקב"ה. אחר – ומה שנראה לנו שאחר עשה לי זאת ולא הקב"ה. כתלנו – זה נובע מהכותל שהקמנו בינינו לבין הקב"ה אשר חוצץ בינינו ומסתיר את ראייתנו. אבל מי שיסכים להסיר את המחיצה ולהכניס אליו את הקב"ה, יוכל להרגיש ולראות שהקב"ה נמצא בכל מקום. וזה לשון מהר"ל מפראג זיע"ע בספרו "באר הגולה" (באר הרביעי): השם יתברך נמצא אל האדם כמו שהאדם נמצא אצל השם יתברך, ע"כ. היינו גם כן יסוד זה, כפי שהאדם מסכים להכניס אליו את הקב"ה, כך הקב"ה נמצא אצלו.

מפתח הפרנסה לא נמסר לשליח –

מעשה פלא

בעקבות המעשה שסיפרנו לפני שבועיים עם האיש שמכר מוצרים דרך 'אמזון' (amazon), הגיע אלינו סיפור נוסף דומה שהתרחש לפני ימים אחדים: גם זה האיש בעל המעשה מכר איזה מוצר דרך 'אמזון', ויהי היום והוציאו עליו שם רע שהמוצר שהוא מוכר מסוכן לבריאות.

מתחיל לכעוס: היתכן? הלא שאלתי אותו עשר פעמים אם יוכל להיות בזמן! אילולי כן הייתי מזמין הסעה אחרת... הנה מקרה זה וכל הדומה לו, הוא מן המקרים המצויים ביותר שפוקדים את כל בני האדם מדי יום ביומו.

ובכן, הבה ונתבונן מה אירע כאן. הלא הקב"ה הוא זה שסיבב זאת בהסתירו את עצמו מן האדם מבלי לגלות לו תיכף ומיד מדוע, וזאת כדי להעמידו בנסיון, כי אילו היה מגלה לו תיכף ומיד מדוע סיבב לו הדבר, לא היה האדם עומד כלל בפני נסיון.

היכן הקב"ה מסתתר?

הסבא קדישא משפאלע זיע"א שבת פעם אצל המגיד הק' מטשערנאביל זיע"א, בליל שבת בעת עריכת השולחן הטהור, ביקש המגיד מהסבא שיאמר תורה. אך הסבא לא רצה לומר תורה כי נהג להסתיר את עצמו מעיני הרואים. אולם כדי להיענות לבקשת המגיד, שאל אותו: "היכן כתוב הסתרה בתורה". השיב לו המגיד: "הלא פשוט הוא, ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא (וילך לא, יח)". שאל הסבא: "אכן כן, אבל היכן הקב"ה מסתתר?". הוא שאל והוא השיב: "הוא מסתיר עצמו אצל היהודי שמסכים להכניסו אצלו".

הנה בדרך כלל מפרשים אנו שהמציאות היא שיש הסתרה ואי אפשר לעשות כלום לנוכח המציאות. ברם הסבא קדישא לימדנו שהסתרה יש רק כל עוד אין האדם מסכים להכניס אליו את הקב"ה, אבל מי שמסכים להכניסו, והיינו שאומר על העיכוב שנגרם לו: "אני יודע שאין זה מקרה,

⁴ ראה 'תורה אור' מגילת אסתר.

לו, ובכל אותו זמן הדהדה באזניו קולו של המומחה "במשך כל השנים שאני עובד בתחום הזה, לא נקלעתי במצב כזה שבו חברת 'אמזון' מבקשת משהו כתנאי לפתיחת חשבון וחוזרת בה".

הוא הדבר. כאשר מסכימים להכניס את הקב"ה, הוא נכנס והברכה נאצלת. הלא הקב"ה הוא זה שחסם לו את חשבוננו, וכשלמד שער הבטחון, הזכיר זאת לעצמו. הוא כאילו אמר להקב"ה: עד עכשיו ניהלתי את חנותי לבדי, ואני מודה לך על שסגרת אותה, כי אלמלא כן הייתי נעשה כופר גמור. נס עשית עמדי שחסמתי לי את חשבוני, כי עכשיו אני זוכה להאמין בך. אמר לו הקב"ה: היות שמסרתי לי את המפתח, השגתי את מטרתי, הבה ואפתח לך שוב את חנותך.

נס להתנוסס

יהודי זה סיפר לי שמאז ראותו את יד ההשגחה, הוא התחיל לגשת אל עסקיו בהרגשה שהקב"ה מנהל אותם והוא רק ממלא את שליחותו ואין בו שום הרגשה של כוחי ועוצם ידי. הוא כתב לי במכתבו שיום אחד הוציא משלוח ענק של סחורה מהמחסן שלו, וכיון שיצאה הסחורה מהמחסן, מיד נפלה שם דליקה. שוב הוא זכה לראות את יד ההשגחה שהצילה אותו מהפסד עצום, וכך הוא זוכה לראות מאז ועד הלום ללא הרף איך הקב"ה משגיח עליו ומברך את מעשה ידיו.

כך לימדנו רבינו בעל "חובת הלבבות": אם תרצו להיות בעלי בטחון, במקום שתנסו לעשות סגולות של בטחון, התחילו לחזור בכל עת אל השורש, התחילו להאמין בכל דבר שנעשה לכם שהקב"ה הוא זה שעשאו. הפסיקו לעשות כל מיני דברים

שחברת 'אמזון' שמעה זאת, הודיעה לו שהיא חוסמת לו את חשבוננו, עד שלא ישלח את המוצר למעבדה כדי להוכיח שאינו מסוכן לבריאות.

האיש נבהל מאוד, כי בלי שום הכנה מוקדמת מצא את עצמו פתאום בלי מקור פרנסה. יתירה מזו, עד כה עמד בתחרות עם אדם אחר שמכר כמותו מוצר מסוג זה, ונקט בכל האמצעים על מנת להתגבר עליו כדרכם של הנמצאים בתחרות, והנה עכשיו לא די שאינו יודע מתי יוכל לחזור ולמכור את סחורתו, עוד נתפנה כעת מקום לפלוני להרחיב את מכירותיו, והרי בלי ספק יעברו כעת כל החברות הגדולות שזקוקות למוצר זה אל פלוני, וכשהוא יחזור למכור את סחורתו לאחר שיקבל את האישור המיוחל מהמעבדה, כבר יהיה מאוחר מדי ולא ימצא לה קונים. הוא ממש יצא מכליו והתייעץ עם מומחים שונים כדת מה לעשות כדי להשפיע על חברת 'אמזון' שתחזור בה ותפתח לו שוב את חשבוננו.

אחד המומחים הגדולים בתחום אמר לו: "אם אתה מבקש לדעת אם יש סיכוי מיני אלף שחברת 'אמזון' יחזרו ויפתחו לך את חשבונך לפני שיקבלו את התשובה מהמעבדה, אומר לך: אינני נביא ואף לא בן נביא, אך במשך כל השנים שאני עובד בתחום הזה, לא נקלעתי במצב כזה שבו חברת 'אמזון' מבקשת משהו כתנאי לפתיחת חשבון וחוזרת בה".

בגודל מצוקתו, הלך הלה והתיישב ללמוד שער הבטחון בחובת הלבבות. לא חלפו כמה שעות והחברה הודיעה לו שהיא פתחה לו את חשבוננו. שעה ארוכה לקח לו לאיש עד שהצליח לעכל את הנס שהתרחש

ומיִישב והוא הפלא ופלא: ונראה שגם זה היה ממכת הסנוורים, כמו שבגשמיות נלאו למצוא הפתח והיו רואין ולא רואין⁵, כן נמי בפנימיות הענין היו רואין את הפלא ולא היו יכולין לשים אליו לב.

ומסיים: וזה לימוד לאדם שיש כמה זמנים וכמה ענינים, אשר באם ישים אליהם לב היה רואה מפלאות תמים דעים השגחתו הפרטית והשכר והעונש, אבל כאשר האדם בזדון לבו הלך חשכים, אז נעשה מוכה בסנוורים עד שרואה ואינו רואה. ובזמניו אלה יכול כל אדם לראות פלאות משינוי העתים המו גוים מוטו ממלכות, וההשגחה הפרטית מרחפת על פרט ופרט באופן מופלא, וצריך כל אדם להיות נשמר ממכת סנוורים.

אכן כן, זהו עיקר עבודת האדם, להשמר מכל משמר ממכת הסנוורים, וככל שיוסיף האדם לעבוד על זה, כך יתקיים בו שכר מצוה מצוה, ויהיה זה אצלו כגלגל החזור, כי כאשר תתחזק אמונתו בתחילת היום, תוסיף הברכה לשרות אצלו, וכשתגדל הברכה במעונו, יתחזק בטחונו, וכשיתחזק בטחונו, תוסיף הברכה לשרות אצלו, ותחור חלילה.

שנדמה לכם כהשתדלות. הרפו! **השתדלות אמיתית היא רק מה שהאדם עושה כלפי עצמו בשביל קיום תפקידו.**

יש לו לאדם בת שהגיעה לפרקה ואומרים לו שהוא צריך לעשות השתדלות, אף הוא צריך לעשות חשבון כזה: כמו שמוטל עלי לקיים תורה ומצוות, וכמו שאני מחויב להתפלל וליתן צדקה, כך מחויב אני לקיים את אחריותי כלפי בתי, אך בשום פנים ואופן אינני צריך לסייע להקב"ה להשיאה לבן זוגה המיועד לה.

הזהירות ממכת הסנוורים

ראו נא מה שכתב בספה"ק "שם משמואל" (פרשת וירא). בפסוק שם נאמר: וַיֵּצֵא לוֹט וַיְדַבֵּר אֶל חֲתָנָיו לֵקְחֵי בְנֹתָיו וַיֹּאמְרוּ קוּמוּ צְאוּ מִן הַמָּקוֹם הַזֶּה פִּי מִשְׁחִית ה' אֶת הָעִיר וַיְהִי כַמְצַחֵק בְּעֵינֵי חֲתָנָיו. שואל השם משמואל: ויש לתמוה הרי היו רואים בעיניהם פלא גדול שכל העיר מנער ועד זקן הוכו בסנוורים ונלאו למצוא הפתח, שהרי סמוכים היו אל לוט ועומדים על גביו, ועכ"פ היה צריך להתעורר החשש בלבם אולי יוכל הקב"ה לעשות עוד כהנה וכהנה, ולמה היה עוד לצחוק בעיניהם?

⁵ ראה 'אבן עזרא' וירא יט, יא, פירוש 'בסנוורים' מחשך העין והלב, רש"י מ"ב ו, יח רואה ואינו יודע מה הוא רואה.

לע"נ הרה"ח ר' ישראל אלימלך ווערטהיימער ז"ל
נדבת נכדיו משפחת ווערטהיימער שיח"

יום שני פרשת בשלח – י"ב שבט ה'תשפ"א

סדר קבלת הפרנסה כסדר קבלת המן

נמצא שהתורה לימדתנו בפרשת המן, שהשפע יורד לעולם בדומה למטר, אלא שכל אחד לפי מדרגתו, לפי מה שהוא מתרחק, הוא צריך ללכת יותר ולהתייגע יותר כדי לקבל אותו שפע.

איש לפי אכלו לקטו

ונבהיר: אין המדובר כאן בכמות שכל אחד מקבל, שהרי על זה העידה התורה להדיא: וַיַּעֲשׂוּ כֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּלְקְטוּ הַמֶּרְכָּבָה וְהַמִּמְעֵיט, וַיִּמְדוּ בְעֵמֶר וְלֹא הֶעֱדִיף הַמֶּרְכָּבָה וְהַמִּמְעֵיט לֹא הֶחְסִיר, אִישׁ לְפִי אֲכָלוֹ לְקָטוֹ. הרי שכל אחד מקבל כפי מה שהוא צריך לא פחות ולא יותר. ואמנם אין מידה זו כיום שוה אצל כולם, כי אפשר שמחמת מזלו של אדם, יוכל לחיות יותר ברווח או להיפך – יצטרך לחיות יותר בצמצום. אך עכ"פ כל אחד מקבל את שפעו המוכן לו במידה מדוקדקת כי מזונותיו של אדם קצובין לו ואין מה להתחכם בזה.

אך המדובר הוא באופן שהאדם מקבל את המוכן לו, כמה יצטרך לטרוח ולהתייגע כדי לקבלו, ועל זה הודיעה התורה שהדבר תלוי במדרגת בטחונו, אם הוא במדרגה גדולה, יבוא לו השפע עד פתח ביתו, ולא יהיה זה בגדר נס, שהרי כך נקבע הסדר מתחילה, שהשפע יגיע לפתח ביתו של אדם בדומה למטר, לפתע יגלה שמישהו הכניס לו

הנני ממטיר לכם לחם מן השמים

פרשת המן מתחילה בתיבות שבהן הקב"ה מלמד למשה איך הוא סדר ירידת השפע, וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה הֲנִי מְמַטֵּיר לְכֶם לֶחֶם מִן הַשָּׁמַיִם. וכתב בספה"ק "נועם אלימלך": פירוש הנני, פירושו בדבר ההוא תמיד, כלומר שהשם יתברך אומר מה שאתם אומרים שצריכים לפרנסה, אני תמיד בכל עת מוכן ומזומן לפרנס ולתת לכל איש מידי יום ביומו פרנסתו מהשמים. ויצא העם, פירוש אך כשאדם הוא מחוסר הבטחון ויוצא מהגדר הנכון והראויה לבטוח בה, [אזי] ולקטו דבר יום ביומו, פירוש צריך להתחדש אליו הלקיטה מחדש, כי אם היה בוטח בלב נאמן היתה פרנסתו מזומנת לו שלא בצער ועבודות כלל כי אם כמטר הזה ההולך שלא ביגיעה.

צדיקים בינונים ורשעים

ובמסכת יומא (עה, א) איתא: כתיב (במדבר יא, ט) וברדת הטל על המחנה לילה [ירד המן עליו], וכתיב (שמות טז, ד) ויצא העם ולקטו, וכתיב (במדבר יא, ח) שטו העם ולקטו. הא כיצד? צדיקים ירד על פתח בתיהם, בינונים – יצאו ולקטו, רשעים – שטו ולקטו (היינו שהוצרכו להתרחק הרבה).

הפסוק ושטו העם ולקטו, אלא הרשעים אלו אותם בני אדם שאחר שניתן להם המן התלוננו "ועתה נפשנו יבשה אין כל" וגו' וזה נלמד מענינו, כי אחרי כן כתיב "שטו העם ולקטו".

למדנו מדברי המהרש"א שיש אופן נוסף של התרחקות מהקב"ה אשר גורמת לאדם לטרוח יותר בשביל פרנסתו, והוא כאשר האדם מתלונן ואינו מרוצה מפרנסתו. הנה המתלוננים התרגלו במצרים למאכלים מגושים אשר נוגסים בהם בעת האכילה ולכל אחד מהם טעם אחר וגוון אחר, ועכשיו התחילו לקבל מזון רוחני שנכנס ואינו יוצא ונראה תמיד אותו דבר. באו והתלוננו שאינם מרגישים שהם אוכלים, ומתגעגעים הם לאותם מאכלים ערבים שאכלו במצרים. שאלו אותם: "אתם נשאים רעבים לאחר אכילתכם?". ענו ואמרו: "לא, אין אנו נשאים רעבים, אך בכל זאת אין אנו מרגישים שאנו אוכלים". ומאחר שלא היו מרוצים ממזונם, התרחקו מסדר העולם, ולכן נאלצו לשוטט כל יום הרחק מביתם כדי למצוא את מזונם.

יצרו של אדם להשתכר לבד

הבה ונתבונן בדברי המהרש"א: א. מה העוול הגדול במה שעשו אותם אנשים? ב. איך היה במה שהגיע אליהם משום מידה כנגד מידה?

אכן באמת יש בזה עומק גדול, ונבאר: לכאורה יש להבין מדוע התגעגעו למזונם שאכלו במצרים, והרי במן יכלו להרגיש כל הטעמים שבעולם, ואף זאת תמוה מה שקראו לו 'לחם הקלוקל', וכי למזון רוחני זה שמרגישים בו כל מיני טעם,

כסף לחשבון הבנק, פתאום יציעו לו מלאכה קלה שמכניסה הרבה, וכן הלאה. ואם אינו במדרגה גדולה, נמצא שהתרחק מהסדר הרגיל, ולכן יצטרך לטרוח יותר כדי לקבל את השפע המוכן לו, והכל לפי מדרגה.

יתירה מזו, אותו אדם עצמו, כשיהיה במדרגה גדולה של בטחון, יקבל את פרנסתו בקלי קלות כפי הסדר הרגיל, ואם יראה שהוא צריך לטרוח הרבה בשביל פרנסתו, יבין מזה שהתרחק ותעה בדרך, וכשישוב בתשובה שלימה ויחזור להתקרב אל ה' ולבטוח בו, יראה שאינו צריך לטרוח כל-כך.

כך מתרחק האדם מהקב"ה

וכבר נתבאר בשיעורי הבטחון שאחת מן הדוגמאות המצויות להתרחקות מהקב"ה, הוא מה שהאדם תולה את פרנסתו בסיבה טבעית בסברו שאם יעשה כך ירוויח כך וכך, ואם פלוני יעכב בעדו, לא ישתכר מאומה לפרנסתו, והלא האמת שאין פרנסת האדם תלויה בשום סיבה טבעית, שהרי הקב"ה ממטיר לחם מן השמים. ונמצא שאם האדם רואה שפרנסתו מגיעה אליו ביגיעה רבה, עליו לבחון את עצמו בדבר זה ולראות אם אכן הוא תולה את פרנסתו בסיבה חיצונית.

נפשנו קצה בלחם הקלוקל

והנה המהרש"א במסכת יומא שם דן מי הם אותם המכונים רשעים שהיו צריכים לשוטט בחוץ לקחת את המן שלהם, וכתב שאינו נראה שהם היו אלו שהותירו מן המן ליום השבת ויצאו ללקוט בשבת, כי מעשה זה אינו מוזכר כלל בפרשת בהעלתך אצל

למה חננת אותי כל-כך, למה נתת לי את תורתך ומדוע אתה מרעיף עלי טובה בלי סוף, הלא אין מגיע לי מאומה...

זהו סיפוק אמיתי, והרי הוא דומה למי שרואה שהוא נושא חן בעיני אדם חשוב מאוד והלה מקרבו אליו ומשתעשע בו, שהוא מרגיש מזה סיפוק עצום הגם שאינו יודע מדוע נשא חן בעיניו. אף כאן, על האדם לקבל את סיפוקו ואת הרגשת ערכו - לא מפועל ידיו, אלא ממה שהקב"ה בחר בו להרעיף עליו טובה הרבה.

מידה כנגד מידה

התהלכו אותם אנשים במדבר וראו איך הקב"ה מרעיף עליהם טובה גדולה מאוד, כאשר הוא מוריד להם מן השמים לחם מוכן שטעמו כטעם צפיחית בדבש, אך במקום להתבונן בטובו של הקב"ה ולהתקרב אליו, בחרו להתלונן - נפשינו קצה בלחם הקלוקל, אין אנו חפצים במזון זה שאין צריך להתייגע בו כדי שיהיה מוכן לאכילה, אנו חפצים במזון כזה שאפשר לקבל סיפוק מהכנתו. אמר להם הקב"ה: אתם חפצים להתייגע בהכנת מזונכם?! בסדר גמור! מהיום תקבלו את מזונכם רחוק מפתח ביתכם, ולא רק זה, אלא תצטרכו גם להתייגע הרבה כדי שיהיה ראוי לאכילה.

אוכל לו האדם בשעה עשר בבוקר, וכששואלים אותו מדוע התאחר כל-כך, הוא עונה בעיניים בורקות: אינני אוכל סתם כמו שכולם אוכלים, אני הולך שעה עד שאנו מוצא את מזוני, חוזר עוד שעה, ואז אני טוחנו ומבשלו, ורק אז אני מתיישב לאכול... זהו הכלל! הקב"ה אומר לו לאדם: אינך רוצה שאביא לך את מזונך עד פתח

ייקרא לחם הקלוקל?!

אך הענין הוא שיש לו לאדם יצר גדול מאוד להיות מעורב בכל שפע שמגיע אליו ולהרגיש שהשיגו בכוחו ובעוצם ידו. ואפילו במזונו רוצה האדם שהבחירה תהיה נתונה בידו כל יום, אלו מאכלים לאכול וכמה מלח ותבלין להוסיף בתבשילו. ולכן קשה היה להם לאותם אנשים המן שקיבלו מפני שהרגישו שאינם מעורבים בו כלל, כי הוא מגיע לו מוכן ומזומן לאכילה.

וכי תשאל הלא בפירוש אמר קרא "וְיָטַחְנוּ בְּרַחֲמִים אוֹ דָכּוֹ בְּמַדְכָּה וּבְשִׁלּוֹ בְּפָרוֹר וְעָשׂוּ אֹתוֹ עֲגוֹת", הרי שגם על המן היה צריך לטרוח בשביל שיהיה מוכן לאכילה? אך התשובה פשוטה, שהרי לשון זה הוא המשך אותו פסוק הנאמר אצל רשעים "שטו העם ולקטו", כי הם דווקא היו צריכים לטרוח בשביל הכנת המן, וכדאיתא עוד שם במסכת יומא: כתיב לחם וכתיב עוגות (דהיינו שצריך לבשלו או לאפותו) וכתיב וטחנו. הא כיצד? צדיקים - לחם, בינונים - עוגות, רשעים - טחנו בריחים. הא לך שהצדיקים קיבלו לחם מוכן מן השמים ולא הוצרכו לטרוח בו כי הוא זה כדי לאכול, ואת זאת לא יכלו הרשעים לסבול, כי רצו להרגיש שהם מכינים את מזונם בעצמם.

בין סיפוק אמיתי לסיפוק מזוויף

גוף האדם מרגיש סיפוק רק כשהוא פועל ומזיז דברים ורואה שדברים גדולים יוצאים מתחת ידיו. אך סיפוק זה אין מקורו טהור. הסיפוק האמיתי הוא כאשר האדם מרגיש שזכה לקרבת אלוקים והוא עצמו אינו מבין מדוע זכה לה, והרי הוא עומד ברגשי תודה ומדבר עם הקב"ה: אינני יודע

לשנות את קצבתו ושאם ישתכר יותר מעבודה זו, יפסיד ממקום אחר, כך שבסופו של דבר יישאר עם אותו סכום, ואעפ"כ הוא רוצה להשתכר יותר. הקב"ה אומר לו: אני מרשה לך להמעיט בעבודת כפיך ואני מבטיח לך שהוצאותיך יתמעטו, ולמשל, מכונת הכביסה שלך תחזיק זמן רב למעלה מהטבע, וכמו כן שאר כלי ביתך לא יישברו ולא תצטרך להוציא עליהם דמים מיותרים.

הנה אף יצר הרע זה נובע מהיצר הרע הקודם המפתה את האדם להרוויח בעצמו על-ידי עשר אצבעותיו ולא לקבל את קצבתו באופן ישר מידו הרחבה והמלאה. הוא רוצה להרגיש בעצמו 'חברה מאן' גדול, ורוצה שכך יתראה אצל חבריו. הוא רוצה להיות מכובד בעיניהם ולא להיות 'בטלן' שאינו מצליח להכניס 'משכורת' גבוהה על-ידי כשרון מלאכתו.

הלא בסוף זה שמשכר הרבה נאלץ להוציא הרבה הוצאות, ולא מחמת צרות שפוקדים אותו, אלא מפני שהקב"ה מכניס לו איזה שגעון במוחו שגורם לו לחשוב שהוא מחויב להיות ברחבות גדולה בדברים מסוימים, וממילא הוא מוכרח לשלם הון תועפות על אותם דברים שאחרים משלמים עליהם פרוטות זעומות. מדוע אם כן אתה זקוק לכל זה? הלא אתה יכול להיות חיי נחת ותישאר עם אותו סכום כסף ביד! — לא יודע, כך אני רוצה, נפשי קצה בלחם הקלוקל...

יש עושר שמור לאדם לרעתו

שח לי יהודי אחד שבעבר אירע לו הרבה שכל פעם שלמד עם תלמיד וכדו' והרוויח איזה סכום קטן של מאתיים דולר מן

ביתך? בסדר גמור, אביא לך את מזונך בריחוק מקום ותצטרך לשוטט בחוץ כדי לאספו לביתך. אינך רוצה שאביא לך מזון מוכן ומזומן לאכילה? בסדר גמור, אביא לך מזון שצריך לטרוח בהכנתו. זה אמנם ביטול זמן, יכול היית בזמן זה לומר לפני שירות ותשבחות, אבל מה אעשה שהכנסת את עצמך להנהגה זו, אף אני אנהג עמך כך, ואכן בסוף תרגיש סיפוק מהכנת מזונך...

ישקני מנשיקות פיהו

אף אנו עומדים בפני נסיון זה מדי יום ביומו. הקב"ה אומר לכל אחד ואחד מאתנו: אני הוא זה שנותן לך את פרנסתך, הסבור אתה שאם תקבע עתים לתורה לא אתן לך את פרנסתך?! הנה ביום ראשון פרשת בא הארכנו לבאר שבלי קביעות עתים לתורה, אין לבטחון על מה לחול. שאל אחד המקשיבים: מה יעשה מי שעובד לפרנסתו מבוקר ועד ערב ואין לו זמן לקבוע עתים לתורה, וכי אינו יכול לטפס במדרגות הבטחון?! התשובה היא, **שבעצם זה שהקב"ה מחייב כל אחד מישראל לקבוע עתים לתורה, הרי הוא כאומר לכל אחד: תקבע עתים לתורה ותקבל את פרנסתך ממקום טוב בהרבה** — "ישקני מנשיקות פיהו כי טובים דודך מיין". **כשתבין זאת, תבין שאין שום סיבה לוותר על קביעות עתים לתורה, כי תבין שאינך יכול להפסיד מזה, כי אם להרוויח.**

יצרו של אדם להרבות את הונו

עוד יצר הרע יש והוא המפתה את האדם להוסיף בעבודתו כדי להשתכר הרבה. הן הוא בעצמו יודע בפנימיותו שאינו יכול

לקבל כספים מהממשלה, ולאחר זמן כשבדקו את 'מאזן הכספים' שלהם, גילו שלא הרוויחו כלום, וכל מה שהכניסו – יצא כלעומת שנכנס. אך אם יגלה שהכסף שהשתכר היה כסף כשר בתכלית הכשרות, יוכל להניח שהקב"ה נתנו לו בשביל להקדים לו רפואה למכה.

מילוי שליחות ותו לא

עכ"פ לעניננו, הקב"ה נתן לאדם את פרנסתו בצורה מסוימת, אך האדם רוצה לקבלה בצורה אחרת – "למה אני צריך לעבוד אצל פלוני ובבוא העת אצטרך להתחנן לו כדי שיתן לי העלאה... אפתח עסק לעצמי ולא היה משועבד לאף אחד..." אמנם כן, לפעמים יש בטענה זו מן האמת, אבל כשהאדם מתהלך מחמת כן במרירות, עליו להבין שהוא בעצמו מסבך את אופן ביאת פרנסתו. בגלל שהחליט שפרנסתו תלויה בעבודתו, הוא מתחיל לדבר על המעביד בפני העובדים האחרים – "המעביד אינו בן אדם... אינני מתכוון חלילה לעצמי, אני מתכוון כלפי המעביד שאינו יודע איך מתנהגים עם עובדים וכולם סובלים ממנו..." הנה אדם זה הוא כמכריז ואומר "נפשי קצה בלחם הקלוקל", ומפני כך מתקיים בו "שטו העם ולקטו וטחנו ברחיים"...

על האדם לצאת מנקודת הנחה שאין פרנסתו תלויה כלל בעבודתו, והוא עושה את עבודתו אך ורק מחמת קיום שליחותו. ואמנם לאחר מכן יוכל לברר אם זוהי באמת שליחותו, ואם יגיע למסקנא שאינה שליחותו, יחפש עבודה אחרת. אבל תחילה לכל עליו להשריש בלבו האמונה הפשוטה

הצד, נשבר לו לאחר מכן איזה דבר בביתו ולא נותר כלום מהכנסתו. והנה בתחילה היה מסתכל על כך שכפי הנראה הכסף שהרוויח לא היה כסף כשר, ולכן הפסידו, אך בהמשך שינה את הסתכלותו, והתחיל לראות אותו באופן חיובי (positive), שהקב"ה ידע שכלי פלוני עתיד להשבר אצלו והקדים לו רפואה למכה.

ומה האמת? האמת היא, שיתכן כך ויתכן כך. כבר סיפרנו פעם מעשה שסיפר לי יהודי בזה הלשון: פעם גמרתי אומר בנפשי לגמור את כל ההכנות לפסח שבוע ימים קודם הפסח כדי שנוכל להכנס אל הפסח, אני ובני משפחתי, כבני מלכים. עשיתי כל טצדקי לשם כך, אך כיון שגמרתי את כל ההכנות, חלה אחד מבני המשפחה ונאלצתי לשהות עמו בבית החולים במשך כל השבוע עד ערב הפסח ממש. דקות אחדות לפני כניסת הפסח נפלתי לביתי והייתי טרוד ומבולבל.

התאוננתי על מה שאירע לי בפני ידיד אמת, כאומר - עד שכבר הצלחתי לגמור את כל ההכנות שבוע קודם הפסח, בסוף זה מה שעלה בגורלי. אמר לי ידידי: מדוע לא תהפוך את הסתכלותך? הרי יתכן שנגזר עליך שתשהה עם בנך במשך כל השבוע שלפני הפסח בבית החולים, וכדי שלא יחסר לך כלום בפסח וביתך יהיה מוכן ומזומן לכבוד החג, נטע בכך הקב"ה רצון זה להקדים את ההכנות ולגמור אותן שבוע קודם הפסח. אך האמת הוא כפי האמור, שאפשר כך ואפשר כך, ולכן מוטל על האדם לפשפש במעשיו, ואם יגלה שלא נהג בנקיון כפיים, יוכל להניח שבגלל זה נגרם לו ההפסד. כבר שמענו מהרבה אנשים שנהגו בדרכי כזב

שעבודה זו שהוא עובד בה, זוהי תפקידו המוטלת עליו, ימשיך לעבוד בה אע"פ שאינה מוצאת חן בעיניו, ויבין שכפי הנראה ייעדו לו עבודה זו כדי להזדכך באיזה ענין שהוא צריך להזדכך. וכשיתנהג כן, יגלה עד מהרה שכבר אינו זקוק לעבוד קשה כל-כך, ועוד יגלה שפרנסתו באה לו יותר בשלימות, דהיינו בצורה שהיא יותר קרובה לצורת לחם.

יושב בשמים ישחק

דוגמא לדבר: ראובן עובד קשה מאוד במשך חמש שנים או עשר, כדי שיוכל לחסוך מכספו מדי חודש בשביל רכישת דירה, דהיינו בשביל שלושים אחוז מעלות הדירה כאשר על שאר הסכום יקח משכנתא והלוואות. הנה ראובן מרגיש סיפוק עצום בראותו איך הסכום המונח לו בחשבונו בבנק הולך ותופח, כמו כן הוא מסתכל על חברו שמעון ונד לו בראשו על ביש מזלו, והרי הוא מתהלך שש ושמה בהרהרו בלבו – הקב"ה אוהב אותי ולכן נתן לי כשרונות מיוחדים, מה שלא נתן לחברי שמעון... הנה הודות לכשרונותיי אני מצליח להרוויח הרבה מדי חודש ולהניח בצד כמה מאות דולרים עבור הדירה... מסכן שמעון...

נגלה לו סוד לראובן, שאף שמעון בן יחיד הוא להקב"ה. סוד נוסף נגלה לו, שלשמעון יש אמא שאומרת עליו תהלים שתהיה לו דירה לקנות. יחלוף הזמן ויתברר ששמעון זוכה בהגרלת 'מחיר למשתכן' הנערכת מטעם הממשלה, ואז תהיה לו דירה בהוולה של שלושים אחוז מהמחיר הרגיל, ויתברר ששמעון קיבל על טס של כסף את כל אותו סכום שראובן נאלץ להתייגע עליו

שאינן פרנסתו תלויה בעבודתו, כי אז לא יהיה טרוד כל-כך בחיפוש אחר אופנים אחרים להמשכת השפע, וממילא תבוא לו פרנסתו ליד פתח ביתו.

תפילת תלמוד הבעש"ט

הרה"ק רבי יונה מאוסטראה זיע"א מתלמידי המגיד הק' ממעזריטש זיע"א היה נח על משכבו שעות אחדות בלבד עד חצות הלילה, ומחצות ואילך היה מתגבר כארי ומתיישב על הארץ לקונן על חורבן הבית, ולאחר מכן היה ממלא את לילו ויומו אך ורק בתורה ועבודה וגמילות חסדים ופדיון שבוים.

הוא היה רגיל לומר: רבוננו של עולם, הלא אני זקוק לפרנסה, אך מה אעשה שאין לי פנאי לעבוד במלאכה ואין לבי פנוי למסחר (ראוי להדגיש בזה, שרק הצדיקים יכלו להבין בעצמם מה רצון הקב"ה מהם ומה שליחותם בעולמם, אך האנשים הפשוטים צריכים בדרך כלל ליטול עצה מן הצדיקים), על כן אני מבקש ממך שתפרנסני ממקום אחר. ואם תאמר שתפרנסני באופן של מציאה, אינני חפץ בכך, שהרי בשביל זה צריכים אחרים לאבד את שלהם ואינני רוצה להיות חב לאחרינא. ואם תאמר שתפרנסני על-ידי זכיייה בהגרלה (לוטו), אף בזה אינני חפץ, כי יש בזה חשש משחק בקוביא. ובכן, אבי שבשמים, הלא אינך זקוק לעצותיי, היפלא מה' דבר? ! פרנסתני לפי הדרכים העומדות לפניך והידועות רק לך...

כך צריך האדם תמיד להתפלל אל הקב"ה שישלח לו את פרנסתו באיזו אופן שהוא, ותוך כדי זיכור שבעבודתו הוא רק ממלא את תפקידו, ועל כן כל עוד ייראה לו

עשר שנים.

חבל על התאמצותך

מבקשים מן האדם לטובתו, שלא יהיה מאלו שרצונם להיות דווקא מן הטוחנים ברחיים. האדם שואל: וכי רוצה אני לגנוב כסף ח"ו? וכי רוצה אני מליארד דולר?! אני רוצה בסך הכל לרכוש דירה בשביל להשכין בה את בני ביתי! וכי אינו ראוי ונכון שאעבוד גם ביום וגם בלילה כדי שאוכל לחסוך כסף לקניית דירה?!

התשובה היא: הן, מותר לך לעבוד בשביל רכישת דירה, אבל אין אתה צריך להשיג זאת על-ידי טחינה ברחיים דווקא. אתה יכול לעבוד ברוגע ובשלווה כפי דרך העולם, והקב"ה יתן לך את הכסף הדרוש לך באופן אחר. והלא מעשים שבכל יום הוא ומכל עשר בני אדם אפשר להביא שנים או שלושה סיפורים כאלה. כך היא המציאות ואם כן מדוע אתה עובד קשה כל-כך ואתה חושש להשאיר לך פנאי לקביעת עתים?

לא יצוייר בעולם שום הפסד אצל שום אדם

בספר "עמוד העבודה" להרה"ק רבי ברוך מקאסוב זיע"א (דרוש הבטחון) כתב בזה הלשון: מי שמאמין בעמוד הברזל הזה שכתבנו, שאי-אפשר להצטייר ששום אדם יגיע לו גרעון בקצבותיו שבין ר"ה ליוה"כ, וכמו כן אי-אפשר להצטייר שיהיה לאדם שום הפסד בעולם, ואפילו אם יראה בעיניו שנחסר מממונו, דהיינו שהיה לו אלף זוז ועכשיו נגנבו כולם ממנו ולא נשאר לו אף פרוטה אחת, לא ידאג על זה כלל, כי ינחם את עצמו באחד משני אופנים, או שאלף הזוז

הללו הם מקצבותיו ועדיין עתיד הקב"ה למלאות חסרונו, או שהאלף זוז הללו לא היו מכלל קצבותיו. והנה אף שעינו הגשמי רואה הפסד, אבל העין השכלי מחייב שלא יצוייר לעולם שום הפסד אצל שום אדם.

וממשיך שם: אמנם מחמת חסרון אמונתם ביסוד הלזה ומחמת עוורון עיני שכלם הם דואגים כשיגיע להם איזה הפסד כי הם חושבים שכל ממון שתשיג ידם ומה שמונח באוצרותיהם הם שלהם ומכלל קצבותיהם הם, ולכן כשיגרע סכום הממון שבאוצרותיהם חושבים שיש להם הפסד ודואגים ומתאוננים על זה, אבל אם היו משכילים שאי-אפשר לשים אדם לידע סך הקצוב לו מר"ה עד יוה"כ ושהממון המונח באוצרותיהם מסופק אצלם אם הוא מכלל קצבותיהם כי אולי אינו שלהם, לא היו דואגים לעולם בהגיע להם שום גרעון מסכום ממונם ולא היו צריכים לטרוח טרחות עצומות ויגיעות להרבות הון בחשבם כי לריק ייגעו, רק היו עוסקים מעט במשא ומתן ובאותו העסק מעט היה הקב"ה מזמין להם קצבתם ופרנסתם.

בתי דינים רק למחוסרי אמונה

ועוד כתב שם בהמשך דבריו והוא הפלא ופלא: לפי היסוד המוסד שכתבנו, אם כל הבריות היו מאמינים בזה, לא היו צריכים לדיני ממונות, כי לא היה ביניהם שום תביעת ממון ולא כפירת ממון, מאחר שהיו יודעים שא"א להיות שום תוספת וגרעון על קצבותם, אבל לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע המעורר עיני שכלינו והמטעה אותנו לילך אחרי עיני הגשמיים, ומה גם על ידי הדיין שדן דין אמת לאמתו עושה תועלת

במחיר מפולפל ולומר – "זה המחיר שאני לוקח, אין זה מתאים לך, אתה יכול לקחת משהו אחר ותקבל שירות ברמה יותר נמוכה..." וימתין בכליין עיניים שפלוני יחזור אליו לאחר תקופה, ויאמר לו – "חבל שלא שמעתי לך בראשונה... הנה הזמנתי את השירות של פלוני והתאכזבתי ממנו..." ואז יאמר לו – "הרואה אתה?! זה הכלל שלי תמיד, אני לוקח מחיר גבוה, אבל אני נותן שירות מספר אחת בעולם..."

כשאדם רוצה בדווקא להרגיש את הטעם של השתכרות, הוא משלם על זה מחיר גבוה מאוד, וכשיפסיד כסף, יטעם טעם מר של הפסד... הנה יצר הרע גדול יש להשקיע במניות. מדוע משקיעים בהן אנשים? הרבה אנשים עוסקים בזה מבוקר ועד ערב אך ורק כדי להרגיש את טעם ההשתכרות. וכשיתמזל מזלו של אדם וירוויח מיליון דולר, יתהלך כמאושר עלי אדמות ויאמר לכל מי שיטה לו אוזן – "אני יודע היטב איך לכלכל את צעדיי בהשקעות מעין אלה, אני יודע מתי להכניס כספים, מתי להוציא, לא לחינם הרווחתי סכום גדול כל כך..." וכשמנסים להניאו מלהשקיע את כספו שוב, ומביאים לו הוכחות ממשקיעים רבים שהסתבכו ופשטו את רגלם, הוא משיב – "הם אינם יודעים לכלכל את צעדיהם נכונה, אני יודע..." עד שגם הוא מסתבך ונודע לכל שגם הוא לא ידע...

אכן מי שאינו זקוק בהכרח למלאכה מסוימת בשביל קבלת פרנסתו, ועוסק כל היום רק במילוי שליחותו, זה האיש יוצא מכלל האנשים שנאמר עליהם "שטו העם ולקטרו", וממילא לא ירגיש לעולם טעם של הפסד, כסף הולך כסף בא, העיקר שהקב"ה מספק לי את כל צרכי...

גדולה למעלה, דכשיש דין למטה אין דין למעלה רק רחמים גדולים.

אמור מעתה: כאשר האדם בא לשאול אם לתבוע את חבירו בבית דין אם לאו, נשיב לו שבעצם אין לו ללכת לבית דין ובוודאי אינו מחויב בזה, אך אם הוא רוצה דוקא מפני שיצרו גבר עליי, הוא רשאי ללכת. על האדם להבין שללכת לבית דין הוא בבחינת טחנו ברחיים. הידוע לך כמה אתה הולך לטרוח שם?! אפילו אם ידך תהיה על העליונה, הלא תצא משם בשן ועין. קח לך בחשבון כמה עגמת נפש תהיה לך בגלל זה, כמה מחלוקת, כמה מריבות, כמה אש, כמה שידוכים תהרוס לך כמו ידיך...

אין זה שונה מפרשת המן. **הרי יודע אתה שאינך יכול להפסיד אף לא פרוטה אחת, אם כן למה תכריח עצמך לטרוח כל-כך על פרנסתך, הלא אתה יכול לנצל את השקעתך בשביל להתקרב אל האלוקים...**

מאז בריאת העולם לא הפסיד אדם בעולם אף לא פרוטה אחת

מסיים שם הרה"ק מקאסוב: כללא דמילתא, מיום בריאת העולם לא הפסיד אדם אף פרוטה אחת ולא הרויח פרוטה אחת. וראיתי בספר "עוללות אפרים" שכתב הטעם דבמן לא העדיף המרבה והממעיט לא החסיר, לרמוז לנו דהמרבה במשא ומתן לא העדיף על קצבותיו והממעיט לא המעיט מקצבותיו, רק איש לפי אכלו הקצוב לו בין ר"ה ליוה"כ לקטו.

אכן הדבר קשה מאוד לאדם, כי האדם רוצה להרגיש שהוא מרוויח הרבה הודות לכשרונותיו הנדירים. הוא רוצה שכאשר יתקשרו אליו לבקש את שירותו, יוכל לנקוב

יום שלישי פרשת בשלה – י"ג שבט ה'תשפ"א הדרך לקבל פרנסה מן השמים

לקבוע עתים לתורה.

אומר לו ירמיהו הנביא: טעות גדולה היא בידך, שהרי התורה מחייבת לקבוע עתים לתורה ועוד היא מחייבת שתהיה התורה קבוע אצל האדם והמלאכה עראי, ואם כן מוכרח אתה לקבוע עתים לתורה ויהי מה, וכי תשאל מהיכן אתפרנס, ראה נא בעיניך את המן שנתפרנסו בו אבותינו במדבר, ותבין מזה שהרבה שלוחים יש לו להקב"ה להכין מזון ליראיו. אינך צריך לעבוד בלילותיך, אינך צריך לעבוד מעבר לנהוג על-פי סדר העולם. אתה עובד רק מפני שנצטוית לעשות השתדלות, אך מעבר לזה, אינך צריך לעשות מאומה, כי הפרנסה באה מן השמים ואינה תלויה בהשתדלותך.

עיני כל בשר אליך ישרו

יש שכתבו שהצנצנת היתה עשויה מתרס, אולם האברבנאל כתב שהיתה עשויה מזכוכית שקופה, כי כך רצה ה' שכל מי שיעמוד בפני נסיון, יוכל לראות את המן מבעד לזכוכית ולהתחזק.

ואמנם יש בזה חידוש גדול, שהרי ידוע לנו שכל מה שנעשה לאבותינו היה כדי לחזק את אמונתנו, וכן כתב הרמב"ן בפרשת בא לענין המכות וקריעת הים, שאחר שנעשו פעם אחת, אנו יכולים להאמין שהוא חוזר ונעשה בכל הדורות, ואעפ"כ לא מצאנו שיצטוו בני ישראל להטמין צפרדע אחד או

הרבה שלוחים למקום להכין מזון ליראיו

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' מֵלֵא הַעֲמֹד מִמֶּנּוּ לְמִשְׁמַרְתְּ לְדֹרֹתֵיכֶם לְמַעַן יֵרְאוּ אֶת הַלְּחֵם אֲשֶׁר הֶאֱכַלְתִּי אֶתְכֶם בַּמִּדְבָּר בְּהוֹצִיאִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם. וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אֶהֱרֹן קַח צִנְצָנֹת אַחַת וְתֵן שָׁמָּה מֵלֵא הַעֲמֹד מִן וְהִנַּח אֹתוֹ לִפְנֵי ה' לְמִשְׁמַרְתְּ לְדֹרֹתֵיכֶם. כֹּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶל מֹשֶׁה וַיַּנְיִיחֵהוּ אֶהֱרֹן לִפְנֵי הַעֲדָת לְמִשְׁמַרְתְּ.

רצון הקב"ה היה שבני ישראל במשך כל הדורות יוכלו לראות בעיניהם את הלחם שהקב"ה פרנס בהם את ישראל בלכתם ארבעים שנה במדבר, וכתב רש"י: בימי ירמיהו כשהיה ירמיהו מוכיחם למה אין אתם עוסקים בתורה, והם אומרים [אם] נניח מלאכתנו ונעסוק בתורה, מהיכן נתפרנס? הוציא להם צנצנת המן ואמר להם (ירמיה ב, לא) הדור אתם ראו דבר ה', שמעו לא נאמר אלא ראו, בזה נתפרנסו אבותיכם, הרבה שלוחין יש לו למקום להכין מזון ליראיו.

עשה תורתך קבוע ומלאכתך עראי

האדם טוען שאין לו זמן לקבוע עתים לתורה, שהרי הוא מחויב לעשות השתדלות בשביל פרנסתו ופרנסת בני ביתו, וכיון שהוא רואה שההשתדלות שעשה עד כה לא הספיקה לו, מוכרח הוא להוסיף עליה ולעשות השתדלות גם בערב, ואיך יוכל

דבר שנימוח על פיסת היר

הנה בתיאור מראה המן, נאמר: וַתַּעַל שִׁבְתָּ הַטֵּל וְהָנָה עַל פְּנֵי הַמַּדְבָּר דֵּק מִחֹסְפֹס דֵּק פִּכְפָּר עַל הָאָרֶץ. וַיִּרְאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל אָחִיו מֶן הוּא כִּי לֹא יָדְעוּ מֶה הוּא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם הוּא הַלֶּחֶם אֲשֶׁר נָתַן ה' לָכֶם לְאֶכְלָהּ. ואיתא במסכת יומא (עה, ב): דק מחוספס אמר ריש לקיש: דבר שנימוח על פיסת היד. ופירש מהרש"א: רוצה לומר שהיה כל כך דק ורך בטבעו עד שנימוח ביד. וכוונת הדברים, שהמן היה רוחני מאוד, ולכן היה דק כל-כך בטבעו, עד שכשהיו מחזיקים בו ביד, היה נימוח. והביאור כפי שמבארים אותו הספרים הוא, כי הנה הדברים ידועים שבכל מאכל נמצא דבר ה' המחיה אותו, כי אלמלא כן, לא היתה הנשמה מקבלת את מזונה על ידי האכילה, ואדרבא, עיקר מה שמחיה את האדם הוא הדבר ה' שנמצאת במאכל, אלא שהיא לבושה בלבוש גשמי ולכן היא נראית לעינינו בצורה גשמית, עד שיכולים למששה בידינו. אולם הלחם שהוריד הקב"ה לאבותינו במדבר, היה רוחני כל-כך, ולכן היה לבושו עדין מאוד. לבושו היה רק כדי לצאת ידי חובת הלבוש, שהרי הרוחני אינו יכול לבוא לזה העולם הגשמי בלי שום לבוש.

ויקראו את שמו מן

מבאר בספה"ק "בת עין" שזהו משמעות הכתובים: הקב"ה הבטיח לבני ישראל שיתן לחם לאכול, והנה ראו בעיניהם מאכל כזה שהוא דק ונמס על פיסת היד ובקושי אפשר לקרותו בשם לחם. לכן אמרו איש אל אחיו "מן הוא".

ארבה אחד וכדו' למשמרת לבני ישראל, והטעם פשוט, כי אין צריך לזה, שהרי הסיפורים כתובים בתורה והם עובדים אלינו מדור לדור על ידי אבותינו ואבות אבותינו ואין אנו זקוקים לראותם בעינינו.

אך בענין המן רצה הקב"ה דווקא שנוכל לראות בעינינו ולא רק ללמוד ממה שכתוב בתורה או ממה שסיפרו לנו אבותינו, כי ידע שיגיעו זמנים שנהיה טרודים כל-כך בענין הפרנסה ולא תהיה לנו ישוב הדעת להתבונן בעצמנו, ואז נצטרך לראות בעיני הבשר שלנו – הנה זהו המן שממנו נפרנסו אבותינו, ומוזה נבין שהרבה שלוחים יש לו למקום להכין מזון ליראיו.

למשמרת לדורותיכם

והנה למעשה אין לנו בימינו את צנצנת המן כי יאשיהו המלך גנזה יחד עם הארון ומקלו של אהרן בטרם גלו בני ישראל. ונמצא שאין לנו מדרגה זו שנוכל לראות בעינינו את המן, אך תיכף נראה בע"ה שגם היום אפשר לראותה, כי זאת התורה לא תהא מוחלפת ולעולם אין שום חילוק בין גלות לגאולה, כי אם במידת הבהירות, והיינו אם צריכים להתבונן כדי לראותה או שאפשר לראותה גם בלי התבוננות.

כשביית המקדש היה בתפארתו, כפי שיכלו לראות אז את עשרת הניסים שהיו שם באופן קבע ולהתחזק על ידי כן באמונה, כך היו יכולים לראות את צנצנת המן, והיום כפי שאי-אפשר לראות את עשרת הניסים, כך אי-אפשר לראות את צנצנת המן באופן גלוי, אך בכל זאת אפשר לראותה אע"פ שהיה מוטמנת כפי שתיכף נראה בע"ה.

ובכן, הפלא ופלא הוא, כי רש"י פירש: "מחוספס – מגולה", היינו כפי האמור, שהקב"ה אמר לישראל: אתם נמצאים במקום שאין בו שפע מכוסה, הוריד לכם מן השמים שפע מגולה. ויאמרו איש אל אחיו: "מן הוא? זהו הלחם שמביא לנו הקב"ה?! בטוחים היינו שיביא לנו קופסאות של לחמניות טריות!"...

אכן, זהו שפע אמיתי, זהו שפע רוחני, ללחם כזה יש כל מיני טעמים, וכשאוכלים לחם כזה, אין צריך לטרוח אחר-כך בשביל להוציא את הפסולת מן הגוף. כך נראה מזון שבא בלי לבוש.

טעותם של המעניפים את המזון המלוכש

אלו שאמרו "נפשנו קצה בלחם הקלוקל", היו מאותם בני אדם שאוהבים דווקא את הלבוש. אך טעות גדולה הם טועים, וטעותם נובעת ממה שהתרגלו שרק מה שאפשר להחזיק ביד ואפשר להשאירו לאחר זמן, נקרא מזון. מפני כך הם סבורים הם שלחם כזה שנמס בפיסת היד ואי-אפשר להשאירו אפילו ליום המחר, אינו נקרא מזון.

כלפיהם דיבר הקב"ה ואמר: אתם טועים בזה מפני שאתם סבורים שהלבוש נותן לכם משהו, אך שקר הוא, הלבוש אינו נותן לכם כלום, הוא רק גורם לכם שתצטרכו להתייגע תחילה וסוף, תחילה להכינו שיהא ראוי לאכילה, וסוף להפריד הפסולת מן הגוף. בשביל מה אתם זקוקים לכך? אני נותן לכם את השפע בלי הלבוש ואתם חוסכים טרחה יתירה.

על כן אמר הקב"ה למשה: הנח

וכתב שם בלשונו הקדוש: וזה שאמר הכתוב 'ויקראו את שמו מן' מלשון 'אמונה' (הלא המפרשים התחבטו בשורש תיבת מן, ויש שכתבו שהוא מלשון מתנה, אך לדברי הבת עין כאן הוא מלשון אמונה) כי כשירד המן ירד הארת אלוקות גדולה כל כך עד שנקבע אמונה גדולה בלבם, עד שבכל מקום שהסתכלו, לא ראו כי אם חיות אלוקות בלבד והבינו שאין עוד מלבדו.

נמצא לפי דבריו הקדושים, שבעוד בכל מזון שאנו מכירים, אנו רואים רק את לבושו הגשמי, ואנו מזכירים לעצמנו ששורשו הוא שורש רוחני שהקב"ה משפיע עלינו, הרי שבמין, ראו בני ישראל בעיניהם את השורש הרוחני ממש, וזאת היתה להם כהכנה לקבלת התורה שיאמינו של מה שנמצא בעולם הוא חיות אלוקית המכוסה בלבוש גשמי, כמו שאמרו חז"ל (מכילתא) שלא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן, ולכן אמרו בני ישראל "מן הוא" – ממאכל זה יוצא אמונה.

מזון מעורטל מלבוש

בדרך כלל אנו מבינים בנס ירידת המן, שהוא היה נס ככל הניסים, וכאילו אמר הקב"ה לישראל: אתם הולכים במדבר במקום שאין גדילה בו תבואה, אוריד לכם לחם מן השמים כדי שיהיה לכם מה לאכול, וכיון שהלחם יהיה מן השמים, בוודאי הוא יהיה יותר מתוקן. אך המהרש"א וה'בת עין' מפרשים שהנס היה במה שהקב"ה נתן לנו שפע בלי לבוש, בשונה מכל שפע הבא לעולם הזה, שבא עם לבוש גופני, ותכלית כוונתו כדי שנראה ונשכיל מזה גם לעתיד ושנחיה תמיד מתוך אמונה.

האומנות, אלא יבקש רחמים למי שהעושר והנכסים שלו, וכמו שכתוב בירושלמי (מובא בתוס' שבת לא, א) אמונה זה סדר זרעים, שמאמין בחי העולמים וזורע, היינו אף שזורע מכל מקום לא יתלה פרנסתו בזה, אלא יאמין בחי העולמים שהוא יתברך זן ומפרנס מקרני ראמים עד ביצי כנים, ואין בלתו.

אין אדם יודע במה משתכר

ומוסיף שם: וזה לעניות דעתי הפירוש בגמרא (פסחים נד, ב) אין אדם יודע במה משתכר (דהיינו על-פי הפשט במה כדאי לו לעבוד כדי להשתכר)⁶, דלכאורה הוא ליה למימר במה ישתכר, לשון עתיד, ובמה משתכר משמע לשון הווה. אך הפירוש כנ"ל, על דרך "כי לא ידעו מה הוא", כי עסק הפרנסה אינו סיבת הפרנסה באמת, והוא רק לבוש (ונמצא שלא רק שאינו סיבת הפרנסה, אלא להיפך, הוא מכסה ומסתיר את הסיבה האמיתית), אבל באמת אינו יודע במה משתכר.

ומסיים שם: וכבר סיפרו שפעם אחת קרא הרה"ק בעל 'קדושת לוי' ז"ל לכל האומנים שבברדיטשוב ושאל לכל אחד כמה מלבושים הוא עושה בשבוע וכמה מרויח מכל מלבוש, וכמה צריך לפרנסתו, והראה לכל אחד בבידור שהוצאתו יתירה על פרנסתו, וזה לאות כי אך לה' הישועה, והוא נותן לחם לכל בשר, והוא כנ"ל.

צנצנת אחת של מן למשמרת לדורותיכם, כדי שיראו בני ישראל בכל הדורות העתידים לבוא שאין צריך לבוש, כי הלבוש אינו מוסיף כלום.

אפשר להמשיל זאת (להבדיל) לצבעי המאכל שיצרני המזון מוסיפים היום למאכלים שונים כדי שאוכליהם יקבלו הרגשה כאילו הם אוכלים את המאכלים המקוריים, והדבר ברור שצבעי המאכל אינם מוסיפים כלום חוץ מדמיון בעלמא.

אמר הקב"ה לבני ישראל: רצוני שתזכרו שהלבוש אינו נחוץ בשביל פרנסתכם, הוא רק מעטפת חיצונית, ופרנסתכם יכולה להגיע אליכם גם בלעדיו.

עסק הפרנסה אינו הסיבה של הפרנסה

כתב בענין זה הגה"ק מקוויגלוב זצ"ל בספרו "ארץ צבי" (בשלה תרפ"ח, וכעין זה נמצא בספר 'גנזי ישראל' להרה"ק מטשארטקוב זיע"א): מה שנשאר צנצנת המן למשמרת לדורות, זה רמז שכל השפעת הפרנסה לעולם היא ממקור המן, אלא שאז היתה בלא לבוש גשמי, ואח"כ נתגשמה בהרבה לבושים. ודון מינה ומינה, כמו שכתוב במן: "כי לא ידעו מה הוא", כך ראוי לאדם לדעת שכל עסקו בפרנסה, הוא רק לבוש וכסות, אבל באמת "לא ידעו מה הוא", היינו שבאמת אין זו הסיבה של הפרנסה כלל, כמו שאמרו (קידושין פב, ב) שאין עניות מן האומנות ולא עשירות מן

⁶ לשון הש"ס: תנו רבנן: שבעה דברים מכוסים מבני אדם, אלו הן: יום המיתה, ויום הנחמה, ועומק הדין, ואין אדם יודע מה בלבו של חבירו, ואין אדם יודע במה משתכר, ומלכות בית דוד מתי תחזור, ומלכות חייבת מתי תכלה.

התשובה הפשוטה היא, שאין מי שחולק על כך שיש מי שנגזר עליו להיות עני ויש מי שנגזר עליו להיות עשיר, אך מה כל זה קשורה לאומנותם? הלא תוכלו לראות שני בני אדם שעוסקים באותה אומנות – זה מתעשר וזה פושט את רגלו.

יקום אחד ויספר בהתפעלות: במקום פלוני קיבל אחד את החיסון נגד קורונה ועשרים דקות לאחר מכן זכה בלוטו בחמישים מליון – תופעות לוואי. הלא לשוטה ייחשב! מה הקשר בין החיסון לזכייה בלוטו?

ובכן, אמור לי נא אף אתה: מה הקשר בין אומנותך לפרנסתך? מדוע קישרת ביניהם? הלא אתה רואה בחוש שאין שום קשר ביניהם, הלא אתה רואה שכנגד כל אחד שמצליח מאומנות מסוימת, יש שנים או שלושה שעוסקים באותה אומנות ואינם מצליחים...

בכסה ליום חגנו

ראו זה לשון הגה"ק רבי שמעון סופר זצ"ל אבד"ק ערלוי בספרו "שיר מעון"⁷ על הפסוק "בכסה ליום חגנו כי חוק לישראל הוא": יש לומר על-פי מה שאמרו חז"ל "אין אדם יודע במה משתכר", ובלי ספק הטעם מפני שזה מלמד לאדם בטחון, שבדבר שהוא טורח וחושב שישתכר, איננו משתכר, ובדבר שאינו עולה על דעתו, בהיסח הדעת הוא משתכר ומרויח, ודרשו חז"ל (ביצה טז, א) "חק לישראל דמזוני הוא", וזהו "בכסה ליום חגנו", שמכוסה מה שנכתב ונקצץ ליום

טפשותו של המקשר את הפרנסה ללבוש

למדנו מדברי הגאון בעל "ארץ צבי" שהקב"ה עשה כן בכוונה תחילה, שפרנסת האדם לא תהיה קשורה כלל ללבוש. רק הטיפש מקשר אותה ללבוש. ומדוע הוא זוכה לכינוי "טיפש"? מפני שאינו יודע חשבון, כי אם היה יושב ועושה חשבון, היה רואה שאין ההוצאות מתאימות עם ההכנסות. יישב נא עם אלה שהשיאו את צאצאיהם ויראה שאין שום דרך להשוות את ההוצאות עם ההכנסות.

ונדגיש שוב: בכוונה תחילה עשה הקב"ה שפרנסת האדם והלבוש לא יתאימו זה עם זה. ואמנם אין זה פוטר את האדם מלעבוד לפרנסתו, כי רצון הקב"ה בוודאי שיעבדו ויעסקו ביישוב העולם, אך מכל מקום רצונו של מקום שהפרנסה והלבוש לא יתאימו זה עם זה, וכמו שהעידה התורה על בני ישראל בדור המדבר "כי לא ידעו מה הוא", ועל זה אמרו חז"ל "אין אדם יודע במה משתכר".

אין עניות מן האומנות ולא עשירות מן האומנות

ישאל השואל: א. הלא אנו רואים בני אדם לרוב ששוקעים בים של חובות. ב. הלא אנו רואים בני אדם שאצלם הפרנסה והלבוש תואמים יחדיו, הם מרוויחים שכר נאה ועל ידי כן הם מצליחים לגמור את חודש ואף גם להשיא את צאצאיהם.

⁷ צירף חידושו לספר זקינו הגדול ה'חתם סופר' אבי אביו ה'כתב סופר', בעילום שם מחברו מחמת ענותנותו, כמו שעשה בספרו שו"ת 'התעוררות תשובה'.

המיתה הוא בודאי חוץ לגבול, שלא יתחבר עמו בגבול דבר, שהוא העדר לו, והעדר בודאי חוץ ממנו, ואינו בגבולו. ולפיכך דבר זה מכוסה מן האדם. וכן יום הנחמה, ודבר זה גם כן אין בו ידיעה, כי הנחמה חוץ מן האדם, שכאשר הגיע לו צרה, אין ידוע לו זמן שיהיה מתנחם אחר הצרה שהגיע לו, כי הנחמה לאדם הוא כאילו היה מגיע לו העדר ויחזור ויקבל הויה אחר כך, ואין דבר זה ידוע לו מה שחוזר ונותן לו הויה, כי הוייתו חוץ ממנו. עיי"ש לענין שאר הדברים.

וכתב שם לענינו: ואין אדם יודע במה משתכר, שזה גם כן חוץ מן האדם, כי פרנסתו הוא חוץ ממדריגות האדם... כי הפרנסה של אדם היא למעלה מסדר העולם... לכך אינו יודע במה משתכר. ואף אם האדם חושב כי בדבר הזה בודאי ישתכר, אין זה בודאי, כי אי אפשר לדעת זה. ע"כ.

משאות שוה ומדוחים

הנה הצדיקים אמרו על האומר שיודע מתי יבוא המשיח, שבוודאי אינו יודע, כי מי שאומר אינו יודע ומי שיודע אינו אומר. והוא מזה הטעם, כי יום הנחמה הוא חוץ מגבול האדם ועל כן הוא מוכרח להיות סתום ממנו.

ובאותה מידה ממש, כל האומר (והוא מצוי לדאבון לב אפילו בקרב אנשים חרדים מבני ישראל, וללא ספק זה חלחל אליהם מאומות העולם) "אני יודע איך עושים כסף... בצעירותי עבדתי קשה, עד שהצלחתי לפתח שיטה שעל פיה אפשר לעשות כסף בקלי קלות..." חוץ ממה שהוא מדבר דברי כפירה, עוד הוא מדבר שטויות והבלים. דומה הוא למי שאומר: "אני יודע איך

חגנו, ומה מכוסה? "כי חק" לישנא דמזוני, "לישראל" מכוסה הוא במה ישתכר.

הרה"ק רבי ישראל אברהם מטשארני-אוסטרהא בנו של הרבי ר' זושא זיע"א אמר: אבי היה אומר: "בכל עיר ועיר, לפני שאני נכנס לשעריה, אני שומע כרוז מן השמים כמה כסף מיועד עבורי בעיר זו, ואף אצל מי נמצא הכסף, וכמה יתן לי כל אחד מהם", וכאשר ביקש אחד שלא הופיע ברשימתו ליתן לו מעות, היה דוחה אותו באמרו לו: "אינך מופיע ברשימתי וכספך אינו מיועד לי".

אמר על כך הבן: "אבי היה שומע את הכרוז יוצא בטרם הכנסו בשערי העיר, ואילו אני שומע אותו רק בצאתי משערי העיר"... נתכוון הבן להודיענו בזאת, שאם אמנם בעלי רוח הקודש יכולים לדעת היכן כספם נמצא ואיך ובאיזה אופן יקבלו את פרנסתם, האדם הפשוט אינו יכול לדעת, כי אדרבא, רצון הקב"ה שהאדם יראה שההכנסות שהוא מכניס על ידי אומנותו אינן תואמות את הוצאות ביתו, ומזה ילמד שאת פרנסתו הוא מקבל מן השמים ואת עבודתו הוא עושה רק בתורת שליחות.

אין אדם יודע מה שחוץ לגבולו

וב"נצח ישראל" למהר"ל מוכיח זאת מהשייכות של כל שבעת הדברים המנויין במסכת פסחים (יום המיתה, ויום הנחמה, ועומק הדין, ואין אדם יודע במה משתכר, ואין אדם יודע מה בלבו של חברו, ומלכות בית דוד מתי תחזור, ומלכות רביעית מתי תכלה), ומבאר שטעם כולם שוה מפני שהם דברים היוצאים מחוץ לגבול האדם.

וזה לשונו: וביאור ענין זה, כי יום

(פרשת בשלח): הנה אופן היותר מועיל בבטחון על האלוקים, שישליך את נפשו ומאודו וכל אשר לו וסיבת טרפו ודי מחסורו, כי לא יגמר להשיגם אלא כמו שקדם ברצון הקב"ה שהוא הנכון לעניניו. ואל יחשוב כי פרנסתו מעומד לו על סיבה ידועה, ובהעדרה יחסר כל בו (אל יחשוב שאם יפטר והוה מעבודתו או לא יתנו לו העלאה, יהיה מחוסר פרנסה), כי אם תבטח נפשו באלוקים יתברך. ובהיות כן יוכל להתמיד בתדירות בעבודת הבורא בלי הפסק מסיבת פגעי הזמנים בהשתדלות הבאת מזונותיו, ואל ישגיח מאומה מהיכן יזדמן לו פרנסתו וטרפו.

אמור מעתה: כאשר רואה האדם שאין לו כדי פרנסתו, שאלתו אינה צריכה להיות מה יעשה כדי להרבות את הכנסותיו, אלא שאלתו צריכה להיות מה תפקידו בעולמו. יתייעץ עם אדם גדול, כי יתכן שעליו ליישב את העולם באופן מסוים מחמת שלימות נפשו.

בלייבן ביים לערנען

יהודי אחד סיפר לי על זקנו שהיה מתמיד גדול בדורו, שכאשר נכנס אל הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זיע"א קודם חתונתו, אמר לו הרה"ק: "אתה הולך להתחתן, תראה לעשות הכל כדי צו בלייבן ביים לערנען [להשאר בלימוד]". וכשפנה לצאת, קרא לו שוב ואמר: הידוע לך מה זה בלייבן ביים לערנען? ! בלייבן ביים לערנען, היינו שלומדים בבוקר היטב, אחר-כך הולכים לעבודה, ובערב כשחוזרים מהעבודה, לומדים שוב.

על האדם לחשב בכל עת האם הוא

לברוא אדם". הלא כולם יודעים שאינך יודע, כי הקב"ה לא נתן לך את הכוח לעשות מה שחונן לגבולך. אמור נא: אתה יודע מתי יבוא המשיח? אתה יודע מתי הוא יום המיתה שלך? כמו שאינך יודע את כל אלה, כך אינך יודע איך אפשר לעשות כסף.

הדבר היחיד שאפשר ללמוד מהמומחים, הוא איך לעבוד נכונה ואיך למכור נכונה, כי מי שרוצה למשל לבנות בנין, צריך ללמוד איך להעמיד לבנה על לבנה, ואיך ליישר אותם שלא יפלו, וכמו כן מי שרוצה למכור סחורה, רשאי ללמוד איך למכור נכונה, מה נכון לומר ומה נכון שלא לומר, והכל בשביל לדעת איך ליישב את העולם. אבל מכאן ועד ללמוד איך להשתכר, הדרך רחוקה מאוד, כי אין אדם בעולם שיכול לדעת במה משתכרים.

ואפשר שיש בזה גם משום איסור דלא תחקור אחר עתידות הנלמד מהפסוק "תמים תהיה עם ה' אלוך", כי אף זה הלומד מה יכניס לו כסף, נחשב כחוקר אחר העתיד להיות. וכל מי שמכניס את עצמו בשאלה איך עושים כסף, ובא ללמד את מסקנותיו לאחרים, סופו שבא לידי עצבון. וכל כך למה? מפני שהוא מקלקל את המכונה. דומה הוא למי שלוקח מלפפון ומכה בו במסמר כדי לנעוץ אותו בקיר, שבמקום שהמסמר ייכנס לקיר, הוא חוזר לאחוריו ונכנס במלפפון. אף זה שמנסה להכניס ביהודים כל מיני הבלים של עתידות, כגון איך יעשו כסף ומי שייבחר לנשיאות וכדו', מזיק להם ומזיק לעצמו.

אל ישגיח מהיכן תזדמן לו פרנסתו

וזה לשון הספה"ק "אור המאיר"

ותפלה, ועד מתי בחשיכה תתהלכו ולא אור, ופנו א-ל מדעתם ומחשבותם, מלחשוב מרוממת אלוקות יתברך ועניני עבודתו יתברך, אזי פוערים פיהם (בדברי כפירה) לבלי חק ומזון זה הגורמת טרידת נפשם יומם ולילה, עד שיגיעו די פרנסתם וסיפוקם ולכל אשר אתם מאשה ובנים, ועיקר הטענה אשר קשה מזונותיו של אדם ורגיל בפיהם כי אין לחם יורד מן השמים.

על כן ראיתי להראות פני סכלותם וטעותם נגד פניהם, ותשובתם כתובה בצדס, **גלוי ומפורסם אשר כבר היה לעולמים עת כזאת שירד לחם מן השמים, ואיך מוציאים דיבור של שקר וכזב לומר שאין לחם יורד משמים, עד להטריח ולהטרד נפשם לרדוף כקורא בהרים אחרי מזונותם. ובאמת מיעוט ערכם וחסרון בטחונם בהאלוקים גורם ככה, וידעו נאמנה בהכינם את לבם לבטוח אליו יתברך בשלימות, בודאי דרכו יתברך להטיב לנבראיו ומזונותיהם מוכן ומעודת לפניהם בכל שעה ורגע, ואין שום תירוץ בעולם לפטור את עצמו מחמת זה מן התורה והעבודה. עכ"ל.**

יעסוק האדם במלאכתו, אך כאשר יבקשו ממנו להוסיף בעבודתו עוד שעה מעבר לסדר העולם – יסרב. מכיר אני כמה וכמה בני אדם שכאשר מסיימים את שעות עבודתם לפנות ערב, אין אצלם מושג להרים טלפונים. וכי יש להם לחשוש שיפסידו כסף מחמת כן?! הלא הם עושים במלאכתם רק מפני שהקב"ה צוה להם – לא בשביל לעשות כסף. ואכן הברכה אצלם עולה על גדותיה; הקב"ה ממטיר להם לחם מן השמים.

עושה את המוטל עליו, אך על פרנסתו לא ידאג כלל, אלא יאמין שפרנסתו באה אליו מן השמים בלי שום קשר לעבודתו.

הקב"ה משלם משכורת – מעשה בן ימינו

ביום ראשון שבו עזי ספר לי יהודי אחד יושב בישיבה: פעם ניגש אלי יהודי אחד בעל מוח חלש וביקש ממני שאקדיש לו זמן ללימוד בחברותא מדי יום. התלבטתי כי ידעתי שאצטרך לרדת למדרגתו ולהמעט מהספק לימודי, אך מהר מאוד הגעתי למסקנא שהדבר הנכון הוא להקדיש זמן לאחרים הגם שהוא בא על חשבון לימודי האישי. התחלתי ללמוד אתו. אך עברו יומיים והנה ניגש אלי יהודי נוסף, ועכשיו בעל תפיסה חזקה, וביקש ממני גם כן שאפנה לו שעה ביום ללימוד בחברותא ובתמורה יתן לי אלפיים שקל לחודש. קיבלתי גם אותו. ניגש אלי אדם שלישי ושאל אותי: "מדוע אתה ממשיך ללמוד עם הראשון, הלא חוץ ממה שהוא בעל תפיסה חלשה וגורם לך למעט מלימודך, הוא גם לא משלם לך?". התפלאתי – סיפר לי אותו יהודי בתום לבו – הלא הקב"ה שלח לי את השני בשביל לשלם לי על קביעות החברותא עם הראשון, וכי אוכל לעזוב את הראשון!?

פער פיהם לבלי חק

ראו נא דברים כדרכונות של בעל "אור המאיר": עינינו הרואות עתה בדור הזה דור לא הכין לבם אל התורה והעבודה, נרפים הם נרפים ומתרשלים מן העבודה רובם כמו כולם. אם יאמר להם המוכיח בשער למה אתם מתרשלים ונרפים מתורה

צנצנת המן בימינו

נחזור אל הפתיחה: כאשר הקב"ה אמר שישאירו צנצנת המן כדי שיוכלו כל הדורות לראות את המן בעיני הבשר, הדבר מתקיים בהכרח עד היום, שהרי מסיבה זו צוה הקב"ה להשאיר צנצנת המן מפני שידע שהנסיון בזה גדול כל-כך, עד שמוכרחים לראות את המן מבעד לזכוכית ולומר כך נתפרנסו אבותינו, ורק אז נוכל לעמוד איתנים בנסיון זה.

אכן כל הרוצה יבוא ויראה עשרות אלפים בני אדם יראי ה' שקובעים עתים לתורה ומתפללים ועושים במלאכה בשביל קיום שליחותם, ומכלכלים את כל צעדיהם לפי הסדר שקבע הבורא יתברך בבריאתו, ובוטחים בו בלב שלם, איך הם מתפרנסים ברחבות למרות שאין הכנסותיהם מתאימות כלל עם הוצאותיהם.

חישבו נא כמה אנשים מארץ ישראל יוצאים לחו"ל לאסוף כספים בשביל נשואי צאצאיהם. תראו שמדובר אולי באחוז אחד. ובכן, כל השאר מהיכן יש להם כדי הוצאות נישואי צאצאיהם. יתירה מזו, אף אותם היוצאים לחו"ל, הלא אינם מכניסים שם כלום. צאו וראו שלאחר ניכוי הוצאות נסיעותיהם, אולי הם מגיעים לחמשת אלפים דולר. איך אם כן הם מחתנים את ילדיהם? התשובה אחת היא – הקב"ה ממטיר להם לחם מן השמים.

עצת ה' היא תקום

היועצים למיניהם מלמדים את אלו שאינם מכסים את החודש לקרוע את עצמם ולהוסיף שעות עבודה גם השכם בבוקר וגם בשעות הערב המאוחרות. חס ושלום! לא

זוהי דרך התורה! ילמדו אותם לתקן את עבודת ה' שלהם, להקפיד יותר על תפילה בציבור ועל קביעות עתים לתורה, לחזק יותר את לבם בכטחון בה', ואז יגלו שאינם צריכים להרחיק כל-כך ללקט את המן, אלא הוא הולך ומתקרב ונכנס בתוך הפתח, ואין צריך לטחנו ברחיים, אלא הוא בא מוכן ומזומן לאכילה.

סגולת אמירת פרשת המן

ומוסיף שם ב"אור המאיר" בלשונו הקדוש: איתא כל האומר פרשת המן בכל יום מובטח לו שלא יחסרו מזונותיו, ולכאורה יש לתמוה, והלא עינינו הרואות רובם ככולם יש אנשים שאומרים פרשת המן בכל יום ויום, ועל הרוב ביתם ריקם וחסריים מכל טוב, ואפילו מזון סעודה אחת אין להם, ומוכרח לומר שאינו תולה באמירה לחד.

אכן כן, סיבת הדבר שבביתם אין כל, היא מפני שכל מהלך חייהם עקום ומעוות, וחלק מעקמימות שלהם הוא מה שהם מוסיפים לומר פרשת המן. לא לאמירת פרשת המן זקוק האדם, אלא ללימודה ולהבנתה, באופן שייתיישר מוחו ולבו ויפסיק לילך בדרך עקלקלה.

מה ה' אלוֹקֵיךְ שואל מעמך

ולהלכה למעשה בענין מה שאנשים שואלים: מי שעובד לפרנסתו ורואה שאינו גומר את החודש והוא סבור שעליו לקרוע את עצמו ולהוסיף בעבודתו שעות על גבי שעות מעבר לסדר העולם הרגיל, או הוא סבור שאשתו צריכה לצאת למלאכה עד השעות המאוחרות של היום ולא להיות בבית עם הילדים כפי שצריך להיות בעולם

מנצל את זמנך בשעות עבודתך כראוי, תבדוק אם בעת התורה והתפילה אתה מנצל את זמנך כראוי.

כשבני דורו של ירמיהו הנביא טענו מהיכן נתפרנס, יכול היה ירמיהו לענות להם: צאו לעבודתכם! לאחר תשע בבוקר אין אומרים פרשת המן! אך לא, לא זאת ענה להם. אלא כך אמר להם: לעבוד – אתם מחויבים, אבל אם אתם רואים שחסר לכם, תבדקו בעצמכם אם אתם עושים את מה שמוטל עליכם לעשות. זהו ההשתדלות האמיתית המוטלת על האדם, זה ותו לא מידי.

מתוקן, אצל רוב אנשים זה נובע מטעות מוחלטת בהבנת דרכי השפע.

התבונן נא בעצמך! וכי זה מה שהקב"ה דורש ממך? – אבל מה אוכל לעשות, הלא אני מוכרח להביא עוד כמה אלפי שקלים בחודש, אין לי ברירה אלא לדחוס עוד כמה שעות של עבודה לעת ערב. הקב"ה הודיע לנו שלא זוהי הדרך. לעבוד – כן, לבדוק אם אתה ממלא את התפקידים שלך – כן. אבל אם אתה רואה שבסוף אין הכנסותיך מתאימות להוצאותיך, בשום אופן אין פתרוןך לפעול בכוח כדי להתאימן אלו עם אלו, אלא פתרוןך לבדוק שוב אם אתה ממלא את תפקיך. תבדוק אם אתה

מדור עיון תפילה – שיעור ה'

כוחה של אמירת מודה אני בהתבוננות ובשמחה

אמיתית, אלא הוא כמקבל עול מלכות שמים בעל כרחו.

עבודת ה' מתוך שמחה ואושר

יש מי שעובד את הקב"ה מיראת העונש, יש מי שעובד אותו מאהבת השכר, ויש מי שעובד אותו מפני שמבין בשכלו שלא יתכן שלא לעבדו, והחילוק בין זה השלישי לשנים הראשונים הוא כחילוק בין אור לחושך, כי השנים הראשונים מקיימים כל מצוה בלב כבוד, לא מתוך שמחה ואהבה, מה שאין כן השלישי היות שהוא מרגיש שהוא חב את חייו להקב"ה, עבודתו נעשית בלב מתוך הרגשת אושר כשהוא יכול לעבוד את בוראו. קבלת עול מלכות שמים שלו, היא קבלת עול מלכות שמים אמיתית; תפילת שמו"ע שלו, היא תפילה אמיתית, וכן הלאה. ולכן ברור ופשוט שראוי לו לאדם להודות לה' על טובו בטרם התחיל לעבוד את בוראו, זאת כדי שכל העבודה שיעבוד לאחר מכן תקבל פנים אחרות.

סוף מעשה במחשבה תחילה

משל למה הדבר דומה, לראובן שעשה טובה גדולה לשמעון, בא אליו שמעון ואומר לו: רצוני לשלם לך על טובתך, אמור נא לי כמה אני צריך לשלם לך. אומר לו ראובן: תחילה לכל רצוני שתבין מה עשיתי בשבילך. אומר לו שמעון: לא, אין זה חשוב כל-כך... האמן לי, אני מוכן

עבודת ה' מתוך הכרת הטוב

בשיעור הקודם עסקנו בשאלה מדוע פותח האיש היהודי את יומו באמירת מודה אני, ולכאורה היה ראוי יותר שיפתח בקריאת שמע שהיא קבלת עול מלכות שמים והיא הבסיס לכל היהדות. ונתבאר שאכן ראוי היה להיות כן, אבל מה יעשה האדם והוא מחויב בברכה, שהרי קיבל את נשמתו בחזרה, וכל הנהגה מן העולם הזה בלא ברכה נקרא גזלן.

אכן האמת היא, שדבר זה הינו יסוד ביהדות ויסוד בהצלחת האדם ביומו. הנה בעל "חובת הלבבות" קובע בספרו שעבודת ה' מיוסדת על ענין הכרת הטוב. והיינו כי מה שמחייב את האדם לעבוד את בוראו ולקיים את מצוותיו, הוא ההכרה שיש בו שהקב"ה מטיב עמו ללא גבול, כי זה גורם לו להרגיש שלעולם לא יוכל להחזיר להקב"ה על טובתו שהוא מטיב עמו, ולכן יעשה ככל מה דאפשר לקיים את מצוותיו ושלא לעבור ח"ו על רצונו.

ונמצא שהדבר הנכון ביותר לאדם לעשות בקומו משנתו, עוד לפני שהוא קורא ק"ש, הוא להודות לה' על טובו, כי זה מה שיועיל לקרות ק"ש כראוי. הקורא ק"ש ואינו קולט שהוא חב את חייו להקב"ה, נמצא שהק"ש שלו אינה ק"ש

פרטית, הוא זוכר את הקב"ה בזכרון חלש בלבד, אך אינו מוציא זאת מפיו לומר במפורש שהקב"ה עשה לו זאת ושאינו תלוי כלל בגבורתו שלו, כי הוא הנותן לך כוח לעשות חיל.

תחילת תחבולות יצר האדם

וממשיך האור החיים הק': ותחילת תחבולות יצר האדם היא להשכיח דבר זה ודרך זה יכנס לאבדו.

דומה הדבר לצבא המדינה שיצאו למלחמה על האויב, שיש להם תכסיס ראשון ועיקרי כדי לנצח את האויב, ובו הם מתחילים בדרך כלל, ורק אם רואים שאינו מועיל, אזי הם פונים לתכסיסים אחרים. אף כאן הקב"ה ברא יצר הרע שתפקידו לעשות כל טצדקי שירחיקו את האדם מהקב"ה, ובכך הדבר הראשון שהוא עושה הוא להשכיח מן האדם שכל הטובות וההצלחות שלו הם מהקב"ה.

טבעו של אדם שניצל ממות לחיים

נמצאנו למדים לגבי מה שאנו אומרים שעל-ידי אמירת מודה אני בקום האדם משנתו, יוכל לעבוד את בוראו כיאות ולהתגבר על נסיונותיו, אינו ענין סגולי, אלא חשבון פשוט הוא, כי המודה מיד בתחילת יומו להקב"ה על טובותיו ומחזיר בנפשו את ההכרה שכל טובותיו והצלחותיו מאת ה' הן, מעורר בנפשו הרגשת ההכרת הטוב להקב"ה, וממילא כשיעמוד לפני נסיון להחזיר לחבירו שהעליב בו מנה אחת אפיים, יאמר לעצמו: הלא עכשיו קיבלתי את חיי בחזרה, וכי אעשה עסק בפגיעה אחת קטנה?!

לשלם לך כמה שתמצא, אמור לי רק מה הסכום, אשלם לך ונגמר הסיפור. איני רוצה לעשות מזה עסק... אמר לו ראובן: לא, לא, איני רוצה לנקוב כעת בסכום, קודם כל רצוני שתעצור לרגע קט ותבין באיזה מצב סכנה היית... דבר זה חשוב לי יותר מהסכום שתתן לי לאחר מכן. ולא מפני שרצוני שתוסיף לי לאחר מכן על הסכום, אלא מפני שאני בטוח שהטובה הגדולה ביותר עבורך היא שתקלוט במוחך איזה נס התרחש לך... אתה יודע מה? אל תתן לי כסף כלל וכלל, לא הרבה ולא מעט, אך רצוני שתעצור ותתבונן איזה נס התרחש לך ותכיר בזה...

האדם אומר להקב"ה: אמור לי מה אני צריך לעשות ואעשה. צריך להתפלל? בסדר גמור, אתפלל. צריך לעשות חסד? אעשה חסד. כמה צדקה צריך ליתן היום? אתן ככל אשר תשית עלי, אני מבטיח...

לא, לא, אל תתן צדקה עדיין. **עצור רגע, התבונן, חשוב כמה טובות הקב"ה עושה עמך ואחר כך נדבר אתך...**

זהו היסוד שיסד רבינו בעל חובת הלבבות, שעבודת האדם את ה' צריכה להיות מיוסדת על הכרת טובתו של הקב"ה.

כי הוא הנותן לך כוח לעשות חיל

וזה לשון האור החיים' הק' על הפסוק (עקב ח, יח) וזכרת את ה' אלוקיך כי הוא הנותן לך כוח לעשות חיל: פירוש שצריך לתת לבו על טובתו כי מה' היתה לו, ודבר זה יעירו תמיד להכיר בוראו והשגחתו עליו.

והאמת שהוא נסיון גדול, כי בדרך כלל כשהאדם זוכה לטוב, בין אם מדובר בכשורה טובה, בין אם מדובר בהצלחה

ובשבח והודאה להקב"ה, ואם יקפיד האדם להודות להקב"ה על כל הטוב אשר גמלוהו, ישלם לו הקב"ה כהנה וכהנה הרבה.

אכן כן, הרה"ק רבי צבי הירש מרימנוב זיע"א היה נאה דורש ונאה מקיים, כל ימיו היה מלא הודאה ושמחה להקב"ה וזה מה שהוציאו מכל הקשיים. כשהאדם מלא הודאה ושמחה להקב"ה, אין לו זמן להתעמק בקשייו ולפלפל בהם, כי הוא חי בהרגשה אחרת. כך היה הרה"ק נוהג תמיד ואפילו לפני עריכת סדר ליל הפסח, כשבא לביתו מבית הכנסת, היה רוקד כמחצית השעה בכל עצמותי תאמרנה.

נתינת הודאה על המצוות הראשונות

ראה נא צוואת הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע בצעטיל קטן (אות ט): ירגיל את עצמו תיכף ומיד כשיתעורר משינתו, יאמר "מודה אני לפניך מלך חי וקיים שהחזרת בי נשמתי בחמלה רבה אמונתך". ויאמר אפילו בלשון אשכנז בלב שמח: ברוך א-ל עליון אשר נתן לי מצות ציצית אלה אשר אני מסובב בהן, ומצות נטילת ידים שחרית להעביר רוח רעה והקליפה הקשה מעל שתי ידים שלי.

הלא הקליפה השורה על הידיים היא קליפה קשה עד מאוד, והרי מטעם זה הקפידו רבים ליטול גם לסירוגין וגם כסדרן כדי לצאת ידי כל הדעות ולהיות בטוחים שהקליפה סרה מעל הידיים. ובכן, כמה צריך לשמוח על זה, שהרי מליארדי גויים מתהלכים כשהקליפה שורה על ידיהם ואינם יודעים איך לסלקה, והנה בא הקב"ה והודיע

תארו לכם אדם שפרפר בין חיים למות, והרופאים כבר אמרו נואש מחייו, ובדרך נס ניצל וירד ממיטתו, הלא הדברים פשוטים שעכ"פ בשעות הראשונות להבראתו, לא יהיה לו שום נסיון להתייחס למה שפלוגי אמר עליו או עשה לו, וכן לא יהיה לו שום נסיון להסתכל על מה שאין ראוי להסתכל, כל זה מפני שיהיה מלא בהכרת הטוב להקב"ה. קבעו חז"ל שיתחיל האדם את יומו באופן זה, ואז יגלה שרבים מנסיונותיו יעלמו כאילו לא היו.

מודה אני ברקידה

בספר "מעשיהם של צדיקים" הביא דבר נפלא מאוד, שפעם אמר הרה"ק רבי צבי הירש מרימנוב זיע"א להרה"ק רבי אלעזר מלאנצהוט זיע"א⁸: כשהאדם משכים בבוקר ורואה שהקב"ה החזיר לו את נשמתו ונעשה כבריה חדשה, ראוי לו לרקוד ולשיר להקב"ה על כך.

התבוננו נא! הרה"ק מרימנוב שיכל רוב בניו והיסורים שפקדו אותו בחייו היו מעבר למשוער, והוא זה שאמר שבעצם זה שהאדם רואה שהקב"ה החזיר לו את נשמתו, ראוי לו לקום ולרקוד. לא יאמר מודה אני בעודו ישן, אלא יקפוץ ממיטתו ויצא ברקוד של שמחה.

וסיפר אז הרה"ק מרימנוב להרב הנ"ל, שהכיר חסיד אחד ירא שמים שנסע לרבו הרה"ק רבי מנחם מענדל ומצא אותו רוקד בשירה וזמרה שעה שאמר אלוקי נשמה. ואם כן אף אנו שלא מצוי אצלנו לרקוד, לכל הפחות נכוון להודות בשמחה

⁸ בנו של הרה"ק הביני יששכר ואבי רבי שלמה ממונקאטש זיע"א.

יחזיק לו טובה ויהללנו, ולא יהיה כפוי טובה, ובזה תלוי קיום כל התורה.

ישנם בני אדם שמתהלכים בשעה ארבע אחרי הצהריים והם עצבים, לשאלת קרוביהם למה נפלו פניהם, הם עונים, ואפשר לשמוע זאת מגדולים, קטנים, גברים, נשים: השעה כבר ארבע אחר הצהריים ועדיין לא עשיתי כלום היום... רציתי להספיק דברים רבים כל-כך, ולא הספקתי כלום...

אכן אם האדם קם כיהודי, עוד בטרם עברו רגעים אחדים מאז פקח את עיניו, כבר הוא מודה לה' על שלוש מתנות נפלאות, וכל בריאת העולם היתה כדאית עבור כך. הוא עוד לא הניח תפילין, עוד לא התפלל, עוד לא למד אפילו קודם התפילה, אבל אם כבר אמר מודה אני, כבר הספיק עולם ומלואו. מעתה יוכל לרקוד משמחה כל היום כולו. ומפטיר שם האלשיך הק' בלשונו: "כי הוא גדר גדול ועיקר גדול בכל ענייני ועיקרי הדת, כי בו תלוי כל עבודת אלוקים להכיר כי הנשמה לו יתברך והגוף פעלו וכולנו עבדים לו יתברך".

בדרך שאדם רוצה לילך

הנה ידוע מאמר חז"ל (מכות י, ב) "בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו", וכתב על זה מהרש"א: לא קאמר שמוליק אותו הקב"ה אלא מוליכין אותו, והוא עפ"י מה שכתבנו בכמה מקומות, שכל מחשבה ודיבור ומעשה האדם, הנה הוא בורא לו מלאך לפי ענינו אם לטוב אם לרע, ועל כן אמר בדרך שאדם רוצה לילך, שהרשות בידי האדם ממנו יתברך ב"ה שהכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, אבל כפי רצונו ודעתו של

לבניו אהוביו: סוד יש לי בשבילכם: יש לכם מעט מים? עם מים תוכלו להוריד את הקליפה.

הרבי ר' אלימלך האיר את עיני האדם והעיר את מחשבתו, שמיד בקומו משנתו, בטרם הוריד אפילו את רגליו על הארץ, כבר יש לו להודות על שלושה דברים: על קבלת נשמתו בחזרה, על מצות ציצית, ועל העברת הקליפה מהידיים.

עבדו את ה' בשמחה

ומסיים שם בצעטיל קטן: "ויראה שיהיה לכו מלא שמחה באמרו כנ"ל". לא יודה להקב"ה מצות אנשים מלומדה, אלא יעורר את עצמו בשמחה גדולה. ואכן כשיתפוס האדם בשכלו כמה דבר זה יכול לשנות את הלך רוחו במשך כל היום כולו, יבין מדוע קבעו חז"ל להתחיל את היום באמירת מודה אני דוקא. הרי כשהאדם מתבונן בטובות שהקב"ה עושה עמו, הוא נעשה מלא שמחה, וכי ניתן לתאר בכלל איך תיראה אחר כך הברכת התורה שלו, והק"ש שלו? ! והרי כל מצוה שנעשית מתוך שמחה משאירה רושם הרבה יותר עמוק בלב האדם...

למען יחזיק לו טובה ויהללנו

וזה לשון האלשיך הק' זצ"ל בטעם מצות ביכורים (פרשת כי תבא): על כן צוה יתברך עשות את כל הכבוד האמור במשנה, למען יורו כי אינם כפויי טובה רק מכירים כי הכל שלו יתברך. ומביאים ראשית כל פרי דרך כבוד, כי זה כל מה שיבקש הוא יתברך על כל מה שברא, כי הלא כל העולם אשר ברא בעבור האדם, לא היה כי אם למען

לא ימאס (תהלים לו, ה). ועל זה אמר שהדבר הראשון שהאדם צריך בשביל להתייצב כראוי, הוא ליישר את עיניו "עיניך לנוכח יביטו", דהיינו לראות את הדברים בראיה נכונה.

שלא עשני גוי

הנה בדרך כלל כשהאדם קם בבוקר, מיד זכרונותיו מתחילים להציף את מוחו, הוא נזכר שכבר מצפה זמן רב לישועה ועדיין לא הגיעה, הוא נזכר שהוא צריך לפרוע היום חוב ועדיין אין לו מושג מהיכן ישיג את הכסף, וכן הלאה. אולם **עבודת האדם באותם רגעים היא**, שלא להניח לאותם זכרונות להציף את מוחו, כי אם **לראות את הטוב שהקב"ה עושה עמו** – הקב"ה החזיר לי את נשמת, זכיתי להוליד כיהודי, יש לי עתיד נצחי, אני זוכה לעבוד את הקב"ה, אני זוכה להודות לו יותר מהמלאכים, וכן הלאה. וכיעשה האדם כן, יתקיים בו כתוצאה המשך הפסוק "עפפניך יישירו לגדך", והיינו שיראו את כל המאורעות נכונה, כי בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו.

האדם עובר איזו פרשה קשה ושואל: המומחים אומרים לי שהדבר תלוי בי, ושאם אסתכל על זה במבט יותר חיובי (positive), הדברים ישתפרו, אבל מה אעשה ואיני מצליח להסתכל על זה במבט יותר חיובי? אכן **דרך התורה היא שבפתחו את עיניו בבוקר לא ינח להכנס אליו שום מחשבה, אלא מיד יתחיל בהודאה להקב"ה ויעשה מזה מלא שמחה**, כי אז יזכה כדברי החכם מכל אדם להסתכל גם על שאר הדברים הסובבים אותו במבט חיובי.

אדם מוליכין אותו אותן המלאכים הנבראים מאותו רצון ומחשבה אשר בו.

סיוע מן השמים

ומעתה יידע כל אדם, שאם יקום בבוקר בשמחה גדולה ולא יתבייש מפני המלעיגים עליו, יברא בזה מלאכים, ואותם מלאכים יוליכוהו במשך היום ויסייעוהו בעבודת הבורא. הלא האדם זקוק לסייעתא גדולה מאוד כדי שיצליח לכוון כראוי בתפילתו. ולא מפני שיקבל האדם בהחלטה נחושה לכוון בתפילתו מהחל ועד כלה, יצליח לכוון בה. המציאות מוכיחה שאין הדבר כן. ואכן אם מיד בקומו משנתו ייצא בריקוד של שמחה להודות ולהלל להשי"ת על כל הטובות שהוא עושה עמו, יבואו מלווה במלאכים שיסייעוהו לכוון בתפילתו.

עיניך לנוכח יביטו

וזה לשון הזוה"ק (וישב קצא, א): פד בר נש קאים מערסיה, תרין סהדין קיימיין קמיה, ואנלי בהדיה, פל יומא [כשאדם קם ממטחו, שני עדים עומדים לפניו, והולכים עמו כל היום]. פְּעִי בַר נֶשׁ לְמִיקָם, אֵינֻן סַהְדֵי אֶמְרִין לִיה, בְּשַׁעְתָּא דְאַפְתַּח עֵינֵי, עֵינֵיךָ לְנִכְח יְבִיטוּ וְעַפְפִּיךָ יִישִׁירוּ נְגַדְךָ (משלי ד, כה). קָם וְאֶתְקִין רְגְלוֹי לְמַהֵךְ, אֵינֻן סַהְדֵי אֶמְרִין לִיה, פִּלְס מְעַגַל רְגְלֶךָ וְגו' [רוצה האדם לקום, אלו העדים אומרים לו, בשעה שפתח עיניו, עיניך לנכח יביטו וגו'. קם והכין את רגליו ללכת, אלו העדים אומרים לו, פלס מעגל רגלך וגו'].

מבואר מדברי הזוה"ק שכשהאדם קם משנתו הוא צריך להתייצב כראוי, כי אם יתייצב על דרך לו טוב, יתקיים בו ח"ו רע

ברוך ד' יום יום

מהתחלקות הנשמות לכמה ניצוצות, ובכל גלגול וגלגול באים קצת מהם, וכפי מספר הניצוצות של הצלם, כך מספר ימי חייו¹⁰, והימים שעושה בהם המצות, נתקן ניצוץ אחד של הצלם שהוא כנגד היום ההוא, והיום שאין עושה בו מצוה, נשאר פגום ניצוץ ההוא של הצלם ההוא כנגד היום ההוא, וכן על זה הדרך, עכ"ל. וכתב שם האוה"ח הק', שזהו סוד השינה, להעלות השמימה את הניצוץ שכנגד היום ההוא, אם תיקנו באותו יום – מה טוב, ואם לאו – זקוק הוא לעצות איך לתקנו.

כשהאדם קם בבוקר ומרגיש רענן, עליו להבין שזה מפני שקיבל חלק חדש מחלקי נשמתו, וכיון שקיבל חלק חדש, עליו להזהר להעמידו כראוי לו. כי הנה רבים נוהגים שבטרם התחילו להתפלל, מיד הם מביאים את כל הצרות שפקדו את חלק הנשמה של אתמול ומעמיסים אותם על חלק הנשמה החדש, וכאילו אומרים לו: על תתחיל עכשיו לרקוד ולשמוח, תשתתף בעבר שלנו... הלא אדם שבור ורצוץ אני, איך תוכל לשיר עכשיו? אינך יודע מה אירע לי אתמול, בא ואספר לך... כך מספר לו האדם כל מה שאירע לו אתמול ושלשום ולפני שבוע, ועוד ישנם כאלה שהם מומחים לספר לחלק נשמתם החדש על כל מה שבני אדם עשו להם עול לפני שלושים שנה, ועוד

מאוד מצוי שיקח לו לאדם מאז קומו משנתו שעה שלימה עד שיתאושש ויתיישב בדעתו, וכל זה מפני שהוא עסוק בלחזור על המחשבות שהציפו אותו שעה שפקח את עיניו – היכן זה עומד? טוב, אני רואה ששום דבר לא השתנה ממנו שהיה. אולי משהו התקשר באמצע הלילה? לא, הצרה נשארה כפי שהיתה... הנה במקום לשמוח עם כל יום שעובר על שזכה לעבוד את ה' עוד יום ולהתקרב אל תכליתו, הוא שוקע יותר ויותר בעצבותו בראותו שהצרות אינן עוזבות אותו למרות שהימים נוקפים. על כן מורים לו לאדם שלא יכניס את עצמו לעולם שחור זה, כי אם יכניס בו את עצמו, יישאר בו כל היום. ועל כך ראינו לעיל מהרה"ק מרימנוב שאם ירקוד האדם רקידה של שמחה בעת אמירת מודה אני, ישלם לו הקב"ה כהנה וכהנה הרבה וינחול הצלחה גדולה במשך היום. והוא גם כן על זה הדרך, כי בדרך שהאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו, וממילא מתהפכים חיו לחיי אורה ושמחה.

ניצוץ חדש בכל יום

עוד יש בזה חשבון נוסף והוא על פי מה שכתב ב"אור החיים" הק' (ויחי) בשם האר"י הק' ז"ל, כפי שהוא מובא בספר "קהלת יעקב"⁹ בזה הלשון: ואמנם ידעת

⁹ למהר"ר יעקב צמח זצ"ל תלמידו מהר"ש ויטל זצ"ל. ערך וסידר מהדורא בתרא מכתבי האר"י הק' והוציא את הכתבים ממקום גניזתם בקברו של מורינו רבי חיים ויטל זצ"ל.

¹⁰ יסוד זה נותן לנו הסתכלות אחרת על הסתלקותו של צדיק בדמי ימיו, כי אפשר נסתלק מפני שכבר גמר להשלים את חלקי נשמתו, וכן היו הצדיקים מתייחסים לזה. ולפעמים היו הצדיקים מרגישים שגמרו להשלים את נשמתם, ועשו בחכמה להוסיף נקודה חדשה בעבודה ולהשאר בין החיים. וכן העיד על עצמו בעל ההפלאה זיע"א שכאשר הרגיש שסיים את תפקידו, הלך לפרנקפורט והקים שם ישיבה, ועל ידי זכה לעוד שנים הרבה.

פעמים, וכיון שראה שעדיין אינו מרגיש דיו את המלך, נטל את ידיו, בדרך ברכות השחר וברכת התורה בעודו יושב במיטתו, אחר ביקש מממשו בקודש שיגיש לו גמרא ולמד כשעתיים או יותר, אחר כך סגר את הגמרא והניח את ידיו על לבו, כאומר אני מרגיש כבר את המלך, והמשיך: חי וקיים שהחזרת בי נשמתו וכו'.

אמנם אין לנו שייכות לעבודת הצדיקים, מכל מקום יכולים אנו ללמוד ממעשה זה **שעל האדם להגיע למצב שירגיש שפעל משהו, הצלחתי לשכנע את עצמי, ואז יראה כל יומי אחרת.** וכמו שאמרנו בהקדמתנו שכל חלק מחלקי התפילה יש לו כוח רוחני לשנות את מהות האדם, כך גם אמירת מודה אני, כל שיאמר אותה האדם כדרך שהורו לו הצדיקים, בשירה ובזמרה ובהתבוננות, תשתנה מהותו לגמרי, כי מעתה יעבוד את ה' מתוך רצון ותשוקה להכיר לו טובה, ולא כמי שכפו אותו בעל כרחו.

הם מספרים להם זאת בכל החיות. והאמת שבהתנהגותם זו הם רק מזיקים לעצמם, וחבל! הרי קיבלו נשמה חדשה נקיה וטהורה, ואם ירצו יוכלו לפתוח דף חדש, למה להם לקלקל?

על כן נחוץ כל-כך **לפתוח את היום בהודיה להקב"ה ולא להמשיך הלאה לפני הרגשת שמחה גדולה בלב ובנפש.** הן ישנם בני אדם שעד שאינם מרגישים שפעלו משהו בנושא שביקשו לפעול בו, אינם ממשיכים הלאה. כך צריך האדם להקפיד, שכל שלא ירגיש שהעמיד את חלק נשמתו החדש שקיבל בבוקר, להיות מודה להקב"ה, לא ימשיך הלאה.

מלך חי וקיים

הרה"ק רבי אברהם שמחה **מבארנוב** זי"ע¹¹ סיפר שפעם נכנס לחדרו של הגה"ק ה'דברי חיים' **מצאנו זי"ע** לחזות בעבודת קדשו עת קומו משנתו, ראה שאמר מודה אני וכשהגיע לתיבת "מלך", חזר עליה כמה

¹¹ בנו של הרה"ק רבי ישראל מבארנוב בנו של רבי אליעזר מדו"יקוב זי"ע. מתלמידי קרובו הצדיק הפלאי הרה"ק רבי נפתלי חיים מדו"יקוב – ירושלים זי"ע והסתופף גם בצל הרה"ק מצאנו זי"ע. שימש ברבנות בארנוב הרבה שנים עד לעלייתו לעיה"ק ירושלים תובב"א בשנת תרס"ט.

מדור שבת קודש בורא מאורי האש

מברכין על האור במוצאי שבת? מפני שהיא תחלת ברייתה.

עכשיו אני יודע שהמקום עמו

ודומה לזה איתא ב"פרקי דרבי אליעזר" (פרק כ): בין השמשות בשבת (כשנחשך האור שהאיר ל"ו שעות) היה אדם יושב ומהרהר בלבו ואומר: אוי לי, שמא יבוא הנחש שהטעה אותי בערב שבת וישופני עקב. נשתלחה לו עמוד של אש להאיר לו ולשומרו מכל רע. ראה עמוד האש ושמח בלבו. אמר: עכשו אני יודע שהמקום עמי. פשט ידיו לאור הנר ובירך בא"י אמ"ה בורא מאורי האש.

כמה נעימים וערבים הם דיבורים אלו, ועל זה אנו מודים במוצ"ש. הקב"ה יצר אור וברא חושך, וזאת משום שידע שכדי שיבואו בני ישראל אל תכליתם, מוכרחים יהיו לעבור במצבים של חושך. אולם כשהאדם עובר במצב של חושך, הוא מתיירא מאוד ומתחיל להרהר אז בלבו שמא הקב"ה רוצה להעניש אותי על חטאיי שמא הנחש ישופני עקב... לכן שולח לו הקב"ה עמוד של אש להאיר לו ולשמרו מכל רע. איננו מסלק את החושך, כי יש יום ויש לילה, ועכשיו זקוק האדם ללילה בשביל תכליתו, אבל הוא נותן לו בריה נפלאה שנקראת אש, כדי שתאיר לו בתוך החושך ותחמם לו את עצמותיו.

עם זו יצרת לי תהלתי יספרון

בספר "יסוד ושורש העבודה" (שער העליון) כתב: "בברכת בורא מאורי האש יחשוב גבורות ה' בשמחה עצומה על חכמתו הנפלאה בבריאה זו של מאור האש". כדאי לשים לב לכך, שהרי לכך נוצרנו, להודות לה' ולשבחו, כלשון הכתוב (ישעיה מג, כא) "עם זו יצרתי לי תהלתי יספרון", ולפעמים אנו שוכחים להודות לו על הפרטים.

אך חושך ישופני ולילה אור בעדני

והטעם שמברכין על האש במוצ"ש דוקא, איתא במדרש (ב"ר פרשה יא): אמר ר' יהודה בר רבי סימון: אור שברא הקב"ה ביום ראשון אדם צופה ומביט בו מסוף העולם ועד סופו וכו' ר' לוי בשם רבי זעירא אמר: ל"ו שעות שימשה אותה האורה, שנים עשר של ערב שבת, וי"ב של לילי שבת וי"ב של שבת, כיון ששקעה החמה במוצאי שבת, התחיל החושך ממשמש ובא ונתיירא אדם הראשון, שנאמר (תהלים קלט, יא) ואומר אך חושך ישופני ולילה אור בעדני, אותו שכתוב בו "הוא ישופך ראש ואתה תשופנו עקב" בא להזדווג לי. מה עשה הקב"ה? זימן לו שני רעפים, והקישן זה לזה ויצא מהן אור ובירך עליה, הדא הוא דכתיב (שם) "ולילה אור בעדני". מה בירך עליה? בורא מאורי האש, אתיא כשמואל דאמר שמואל מפני מה

עמוד האש לילה

מהלך באישון לילה ואפילה, ומתיירא מן הקוצים ומן הפחתים ומן הברקנים ומחיה רעה ומן הלסטין, ואינו יודע באיזה דרך מהלך, נודמנה לו אבוקה של אור ניצל מן הקוצים ומן הפחתים ומן הברקנים, ועדיין מתיירא מחיה רעה ומן הליסטין, ואינו יודע באיזה דרך מהלך, כיון שעלה עמוד השחר ניצל מחיה רעה ומן הליסטין, ועדיין אינו יודע באיזה דרך מהלך, הגיע לפרשת דרכים ניצל מכולם.

והנמשל מבואר שם בגמרא שאבוקה של אורה זו מצוה שמשולה לנר, עמוד השחר זה לימוד התורה שמשול לאור, ופרשת דרכים זו יום המיתה. עכ"פ מבואר בזה שהקב"ה שולח תמיד לאדם עמוד של אש להאיר לאדם השרוי בחושך, כדי להצילו מן המזיקים השונים.

כמה אנו צריכים להודות לבורא עולם על שהוא מחזיק בידנו בעודנו נמצאים בתוך החושך ואינו עוזב אותנו לרגע... ולכן אנו מודים על כך במוצ"ש, כי השבת היא יום וששת ימי המעשה הם חושך, וכשהשבת יוצאת והחושך מתחיל לשלוט בעולם, אנו מברכים על האור בורא מאורי האש, כדי להזכיר לעצמנו שהקב"ה נמצא אתנו בתוך החושך ושאינן להתיירא כלל.

המבדיל בין קודש לחול

הנה בפרקי דר"א שם איתא עוד: כשהרחיק את ידיו מאור האש (לאחר שבירך בורא מאורי האש) אמר: עכשיו אני יודע שנבדל יום הקודש מיום החול, למה שאין להבעיר אש ביום השבת, ובאותה שעה אמר: ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם המבדיל בין קודש לחול.

כך הכין לנו הקב"ה לזמני החושך פסוקים ומאמרי חז"ל לרוב המאירים את החושך. יוכל כל אדם שהיה לו תקופות של חושך להתבונן מעט, ומיד יגלה שכל פעם הזמין לו הקב"ה שני רעפים בדמות איזה מאמר חז"ל להאיר לו הדרך, כי כן הקב"ה שולח עמוד אש לכל מי שנכנס במצב של חושך.

יתירה מזו: כל מי שנקלע לחושך חדש, חושך שלא היה רגיל אליו, מתיירא מאוד, וכמו שהיה אצל אדם הראשון שהיה חי בתוך אור גדול, ובפתע פתאום שקעה החמה. האדם בטוח אז שהעולם מט ליפול, הוא שואל ביראתו: ככה זה יישאר תמיד? מי אומר שלמחר תשוב החמה להאיר? אך הקב"ה יזמין תמיד לאדם עמוד אש, ולא רק כדי להאיר לו, אלא בעיקר כדי שיאמר "עכשו אני יודע שהמקום עמי". כי מזה שהאדם רואה ומבין שאותו שהחשיך בעדו, הזמין לו עמוד אש להאיר לו בתוך החושך, נח דעתו כי הוא יודע שהקב"ה עדיין נמצא עמו, ועל זה הוא מברך "בורא מאורי האש".

ידועה המחלוקת בין ב"ש לב"ה אם מברכים שברא מאור האש או בורא מאורי האש, והלכתא כב"ה וכך נוהגים לברך בורא מאורי האש, וטעמם משום שיש גוונים הרבה באור האש. אכן האור שהקב"ה נתן לאדם השרוי בחושך, גוונים הרבה יש לו, כל פעם לפי מצבו ועניינו.

משל לאדם שהיה מהלך באישון לילה

כעין זה איתא במסכת סוטה (כא, א) גבי תורה מגנא ומצלא: משל לאדם שהיה

אנו מברכים עליה בורא מאורי האש, כלומר שזה הוא מאור האש ולא מאור העליון.

הטעמים שמברכים על הנר במוצ"ש

ובאמת דבריו הקדושים מדויקים הפלא ופלא בדברי חז"ל, כי הנה חז"ל (פסחים נג, ב) נתנו שני טעמים במנהג לברך על האש במוצ"ש, האחד משום שזהו תחילת ברייתו, כי אז הוציא האדם לראשונה אש מבין האבנים. וכפי שביארו שם התוספות והראשונים אין זה ברכת הנהנין, כי אם כן מדוע אין מברכים על האש כל פעם שנהנין ממנה, אלא ודאי שהוא ברכת השבת, כי ברכת הנהנין לא שייך אלא בדבר שהגוף נהנה ממנו. והטעם השני במנהג לברך על האש, משום שעד עכשיו אסור היה להשתמש עם האש, ועכשיו הותר להשתמש בה, ולכן מברכים כדי להורות על החילוק בין שבת לחול.

ומבואר שם (נד, א) שבעוד מוצ"ש שני הטעמים קיימים (כך מבואר שם בראשונים שהטעם השני נאמר גם על מוצ"ש), במוצאי יוה"כ קיים רק הטעם השני, שהרי אין זה תחילת בריאת האש, ולכן אין מברכים במוצ"ש רק על נר ששבת, ובמוצאי יו"ט גם הטעם השני אינו קיים, שהרי מותר היה להשתמש באש גם ביו"ט לצורך אוכל נפש, ולכן אין מברכים במוצאי יו"ט על האש.

ולדברי ה"באר מים חיים" הטעם השני מבואר שברכת האש במוצ"ש היא לא

הא לנו שבמוצ"ש חוץ ממה שגילה שהקב"ה מזמין לו עמוד של אש להאיר לו בתוך החושך, גילה גם שלא תמיד הוא כך, אלא לפעמים השמש מאירה, כגון בשבת קודש, ורק כשהשבת עוברת, אזי נעשה חושך והקב"ה מאיר בעמוד של אש, ולכן בירך שוב המבדיל בין קודש לחול, בהבינו שאין להבעיר אש ביום השבת, כי ביום השבת אין זקוקים לאש שהרי האור מאיר בו ממילא, וכמו שכתבו המקובלים¹² שמזה הטעם נאסרו ל"ט מלאכות בשבת, כי המלאכות נועדו להפריד את הטוב מן הרע אשר נתערכו על ידי חטא עץ הדעת, ובשבת קודש אין זקוקים לכך, משום שאינו זמן של בירורים כי הסטרא אחרא מסתלקת אז כפי שאומרים בכגוונא, ולכן מחויב האדם לשבות, כדי שיזכור שהוא נמצא בעולם הבא, בעולם שאין בו בירורים.

בשבת אין נהנים מן האור המגושם

ראו זה לשון הספה"ק "באר מים חיים" (פרשת בא) על הפסוק "ולכל בני ישראל היה אור במושבותם": נודע ליודעים זה שאנו מברכין על אור הנר במוצאי שבת, לפי שבשבת אין אנו נהנין מאור המגושם התחתון הבא מעצים ונר, כי אם נשמותינו והשכל והצורה שלנו נהנין ומתענגין באור המאיר ובא מאור העליון דוגמת עולם הבא, כי שבת אחד מששים לעולם הבא כמאמר חז"ל (ברכות נז, ב), ועל כן במוצאי שבת שאנו חוזרין ליהנות מאור המגושם התחתון,

¹² ראה לדוגמא 'פרי עץ חיים' שער 'מקרא קודש' פ"ה שער 'שבת' הקדמה א, בכתבי אריז"ל 'שער המצוות' (בהר) שמרחיב ומבאר בעניין המלאכות וב'טעמי המצוות' (שם). ראה 'בית אהרן' משפטים ד"ה 'שש שנים יעבד', שו"ת 'אבני נזר' או"ח סי' קי"א, ד.

הדברים, הן על זה שקידש את השבת והבדילו מימות החול (וכמו שנתבאר בשיעורים הקודמים שהבדלה היא דוגמת ברכת הקידוש שמברכים בכניסת השבת), והן על זה שהגם שנכנסים עכשיו אל הימים החשובים, הקב"ה שולח לנו עמוד של אש, דהיינו שהכין לנו מראש תורה ומצוות אשר על ידן נוכל לראות את הדרך בתוך החושך.

אבוקה מצוה מן המובחר

וזה לשון הספה"ק "פרי צדיק" (פרשת בשלח): בשבת כל מיני אש, דהיינו כל שלוש הקליפות שנקראו אש דיצר הרע, וכן אש דגיהנום שהוא גם כן אש דיצר הרע, כולם בטלים בשבת, וכמו שמובא בזוה"ק (תצוה רח, א) דכל אשין אחרנין אתטמרו ואתגניזו ביומא דשבתא בר וכו', ובמוצאי שבת שחוזר יצר הרע למקומו, מברכין בורא מאורי האש על אש דתורה שהוא אש אוכלה דיצר הרע, ולית לך מילה לתברא יצר הרע אלא אורייתא, כמו שמובא בזוהר (מקץ רב, א), ולכן אבוקה מצוה מן המובחר¹³ להיות בימי השבוע תורה אור מאורי האש על ידי עמל האדם בתורה, ומכל מקום על ידי עסק מעשה המצוות גם כן יכול להנצל מעט מהיצר הרע לפי שעה¹⁴.

היינו ממש כפי שנתבאר עד כה, כשהאדם רואה עם יציאת השבת שהוא נכנס לימות החושך, ונזכר כמה נסיונות עתידיים להזדמן לו, נסיונות של כעס, נסיונות של קושי הפרנסה וכיו"ב, הוא מברך על האש ומזכיר בזה לעצמו שאינו צריך להבהל, כי

רק להבדיל בין יום האסור בהבערה מפני שהקב"ה שבת בו מכל מלאכה לבין ימים שמותרים בהבערה, אלא גם להבדיל בין ימים הזקוקים לאש של מטה שתאיר אותו, לבין יום השבת שאינו זקוק לה משום ש"נשמותינו והשכל והצורה שלנו נהינן ומתענגין בו באור המאיר ובא מאור העליון דוגמת עולם הבא".

בין קודש לחול בין אור לחושך

ובכן, מה נאה ומה יאה לומר מיד לאחר ברכת בורא מאורי האש "ברוך המבדיל בין קודש לחול בין אור לחושך", כי עכשיו כבר יודעים אנו שההבדלה בין אור לחושך אינה דוגמא בעלמא, אלא זוהי מהות החילוק בין שבת לימות החול, עד עכשיו אסורים היינו להבעיר אש מפני שהיה אור במושבותנו ולא היינו זקוקים להבערת אש, ומעכשיו הותר לנו הדבר, מפני שנכנסנו לששת ימי המעשה ואין לנו ברירה כי אם להבעיר את האש כדי שלא להנזק מן הקוצים ומן הברקנים.

וכפי האמור, כבר למדנו כל זה מלשון פרקי דר"א, שכשאדם הראשון ראה שהקב"ה שלח לו עמוד של אש להאיר לו החושך, בירך ואמר בורא מאורי האש, וכיון שהשכיל להבין שימות החול מובדלים בזה מיום השבת, כי הם זקוקים לאש שיאיר אותם והוא אינו זקוק, מיד בירך ברוך המבדיל בין קודש לחול וכו'.

הרי למדנו מכל זה שבברכת מאורי האש יש לכוון להודות להקב"ה על שני

¹³ פסחים ח, א.

¹⁴ כדאיאת בהמשך הגמרא בסוטה שם.

מברכים במוצ"ש על האור, להורות על קדושת השבת, כי על ידי שאנו נזכרים שהקב"ה השאיר את הוצאת האש מן הכוח אל הפועל למוצ"ש, אנו מבינים שהשבת קדושה ועומדת מאז בריאת העולם.

אכן לפי האמור לעיל הדברים מבוארים ביתר עומק, כי באמת אותה אש שהקב"ה הכין להאיר בתוך החושך, לא היה נוגע כלל עד למוצ"ש, כי עד אז היה היום מאיר באור העליון, ורק במוצ"ש כשנחשך העולם, הוציא הקב"ה את האש מן הכוח אל הפועל.

הדלקת האור במוצ"ש על ידי יגיעה

והאמת שיש להוציא מזה עוד, כשהקב"ה ברא את האדם, אמר לו: שני זמנים לפניך, זמן השבת שבו נשמתך תאיר מאור העליון, וזמני החול שבהם ימש חושך והאש תאיר בתוך החושך, אך תדע שהחילוק ביניהם גדול, כי בעוד בשבת האור מאיר באתערותא דלעילא, בחול עליך להאירו בעצמך. אמנם אזמין לך שני רעפים, אבל אתה תצטרך להקישן זה בזה כדי שתצא מהם האש. אמנם אזמין לך מאמרי חז"ל, אזמין לך ספרי חסידות, אזמין לך צדיקים, אבל אתה תצטרך להתייגע בעצמך כדי להוציא מהם האש.

אמור מעתה: הקב"ה השאיר את הוצאת האש למוצ"ש משום שרצה להראות לאדם שיש שני זמנים לפניו, שני זמנים ששונים לגמרי זה מזה, זמן השבת שבו אין זקוקים לאש של מטה, אלא שרים בו זמירות וממילא הנשמה מאירה מאור העליון, וזמני החול שבהם צריך להתייגע בתורה ובקיום המצוות, ורק כך נדלקת האש ומעט מן האור

יש בשבילו עצה נפלאה לעבור את כל הקשיים ולמצוא את הדרך בתוך החושך לבוא אל עץ החיים.

אכן מפני כך מורים לו לברך על אבוקה דווקא ולא על נר קטן, כדי להורות לו שאם יעסוק במצוות בלבד, הגם שינצל מעט לפי שעה שלא יינזק "מן הקוצים ומן הפחתים ומן הברקנים", עדיין יתיירא "מחיה רעה ומן הליסטיין", אבל אם ילמד תורה שדומה לאבוקה, יינצל לגמרי מכל מיני אש דיצר הרע.

הברכה על האש מעידה על קדושת השבת

הנה ב"חתם סופר" (פרשת וישלח תצד"ק) שאל מדוע באמת השאיר הקב"ה את הוצאת האש מן הכוח אל הפועל למוצ"ש ומדוע לא הוציאה בששת ימי המעשה כשאר כל הכוחות, כגון עפר, רוח ומים?

תירץ ה'חתם סופר': ונראה לי שהקב"ה השאיר זה במעשי בראשית שלא יאמרו מאי אולמיה דשבת, מעשה שהיה כך היה, כלומר: מאן יימר שיש קדושה מיוחדת ביום השבת מפני שהקב"ה שבת בו מכל מלאכה, אפשר ששבת בו מפני שכבר נגמרה אז כל המלאכה, ואילו נגמר ביום אחר, היה שובת ביום אחר. אך יען כי אנו רואים שלא הוציא האור והוציאו במוצ"ש, שמע מינה ששבתת שבת מפני קדושת היום. ומזה למדנו, שאף אנו מחויבים לשבות ביום השבת הגם שלא סיימנו עדיין את מלאכתנו, ועלינו להתנהג כאילו כל מלאכתנו עשויה כבר.

ומסיים ה'חתם סופר': ועל כן

דוחה הרבה מן החושך.

מכל מלמדי השכלתי

ובספר "ערוגת הבושם" כתב (פרשת בראשית) והוא הפלא ופלא, וזה לשונו: על פי רוב במוצ"ש ייצא אדם לפעלו ולעבודתו אחרי אשר כבר שבת מכל מלאכתו ביום ש"ק, ושוב במוצ"ש כל טרדותיו מעסקיו כולם נקבצו באו לו באופן שאין דעתו צלולה ליקח מועד לעסוק בעבודת הקודש, והבעל דבר מעלה על לבו כל טרדותיו להפריע ממלאכת הקודש, ואמור יאמר העבד לטרדת הזמן - לכשאפנה אשנה (ויתכן שזה יקח ארבעים חמישים שנה, כידוע), אבל באמת כבר הארכתי בס"ד דמסדר בריאת העולם נקח מוסר השכל נגד תחבולות היצה"ר בזה, והנה זה מוכח כמו כן ממה שהאש לא נבראה בפני עצמה כמו המים, אלא נבראה מובלעת בשאר היסודות, עד שהוצרך אדם הראשון להוציאה משם. ועל ידי שהוציאה את האש מהרעפים, השכיל לדעת, איך ברא הקב"ה הברואים בתחילה מעורבבים ביסודות ושוב סדרם על מכונם, ומזה לקח מוסר השכל ובירך בורא מאורי האש. ולכן תקנו חז"ל לברך על הנר במוצש"ק למען לא יהא האדם נטרד מטרוות עסקיו ולבל ידמה בנפשו שמקודם הוא מוכרח לסדר ענייניו ועסקיו על מכונם ואחר כך יפנה עצמו ללימודו.

ביאור דבריו: הקב"ה כבר הכין את כל צרכי האדם והכל טמון בבריאה, אלא שהאדם סבור שהוא צריך לסדרם לפי ראות עיניו, אומרים לו: תנוח דעתך, אתה יכול להתפנות מטרדותך ולעסוק בתורת ה', וכל מה שמוכן לך, ייצא ממחבואו ויגיע אליך.

טעם המנהג להסתכל על הצפרניים

הנה המנהג הוא כשמברכים על הנר במוצ"ש, להסתכל על הצפרניים, והטעם הפשוט כפי שמבואר בטור (או"ח רצו) ובפרישה שם, כדי לראות שהאש חזקה מספיק שיוכל ליהנות מאורו ולהכיר בין מטבע למטבע, שזהו תנאי בעשיית הברכה, עיי"ש.

אולם בספרים מבואר שמטעם זה מסתכלים דווקא על הצפורניים, משום ששם הקליפות שורות, אותן קליפות שמחשיכות את עיני האדם, ולכן מקרבים אותן אל האש להורות שאותן אנו צריכים להאיר.

ואפשר להוסיף לזה בדרך רמז, שהקליפות נמצאות דווקא על שתי הידיים, כי כך האדם סבור תמיד שרק אם יפעל בשתי ידיו ישיג כדי צרכו, ואם לאו – לא יהיה לו מאומה. את המחשבה החשוכה הזו צריך האדם להאיר, והיינו שיבין שאם יעסוק בתורה ובמצוות ויתדבק לאור השכינה, לא יחסר לו מאומה.

מדור הילולא דצדיקיא

הרה"ק רבי חיים דוד דאקטאר בערנהארד זיע"א

נסתלק לגנוזי מרומים ביום כ' שבט ה'תרי"ח

במקום שבעלי תשובה עומדים

היה רופא גדול מהעיר פיעטריקוב וחזר בתשובה על ידי השתדלותו של הרה"ק רבי דוד מלעלוב זיע"א. מאז חזרתו בתשובה עלה ונתעלה והגיע למדרגות נשגבות, עד שנעשה לבעל רוח הקודש. ובכך, עצם זה שהראה לנו איך אפילו יהודי שהיה רחוק לגמרי מן היהדות ואף עבר על כל העבירות שבעולם, יכול לעלות ולהתעלות עד שייעשה הוא עצמו לאדמו"ר ובעל מופת, מחשיב אותו כרבי שלנו, שהרי אנו למדים ממנו לדין שכל אחד באיזה מקום שהוא נמצא, יכול לחזור ולהתקרב ולהגיע אל פסגת המדרגות.

הן כן סיפרו חז"ל (ע"ז יז, א) על רבי אלעזר בן דורדיא שעבר על עבירות חמורות, ובסוף אמר "אין הדבר תלוי אלא בי" וחזר בתשובה בככיות נוראות עד שיצאה נשמתו בטהרה. ובאותה שעה אמר רבי: לא דיין לבעלי תשובה שמקבלין אותן, אלא שקורין אותן רבי. והיינו מהאי טעמא, כי הוא לימד אותנו שאף פעם אינו מאוחר מדי, ותמיד יוכל האדם לחזור בתשובה ולקנות את עולמו.

עלה ונתעלה עד שמי רום

יחד עמו חזרה גם אשתו בתשובה, ואף היא נהפכה לבעלת מדרגה גדולה.

יגיעת התשובה שלו היתה עד להפליא. במהלך חזרתו בתשובה, ניפץ את כל הכלים שהתשמם בהם בתחילה, וכן התפלל הרבה שבניו שנולדו לו באיסור ימותו, ואכן תפילתו נענתה מן השמים ובניו מתו עד האחרון שבהם. כמו כן הסתגף הרבה בסתר כדי לזכך את גופו. אחד מבני משפחתו העיד שבכל לילה היה יוצא בשעה שלוש בלילה וטובל במי הנהר הקפואים עד שכל גופו נעשה פצעים פצעים.

רופא כל בשר ומפליא לעשות

על סיבת חזרתו בתשובה יש כמה וכמה סיפורים. אחד מהסיפורים המפורסמים הוא, שפעם הגיע אליו אדם שחלה בחולי הריאה וראה שאין לו רפואה על-פי טבע. פנה החולה אל הרה"ק רבי דוד מלעלוב זיע"א, והוא נתן לו לאכול גבינה ישנה ויין חזק ואמר לו ללכת לישון, הלה עשה כדבריו, וכשקם משנתו, קם עם ריאה חדשה. כשחזר האיש אל הרופא, בדק אותו הרופא וראה שריאתו בריאה וטובה, שאל אותו: לאיזה רופא הלכת? איזה רופא יכול היה להציל ריאה פגועה כזו? כששמע ממנו שהלך אל הצדיק מלעלוב, גמר אומר בנפשו להפגש עמו, וכיון שנפגש עמו, נתקרב אליו וחזר לחיק אביו שבשמים.

שהוא הולך בלי שום סיבה. זה מה שאמר הנער לשאל: הלא הלכנו שלושה ימים ולא מצאנו את האתונות, נמצא שתכלית הליכתנו לא היתה מציאת האתונות, ובכך הבה ונשאל את הרואה מה היתה תכלית הליכתנו.

סיים אז הרה"ק: סבור היית שהלכת בשביל להציל את הפריץ, ובסוף גילית שלא זו היתה תכלית הליכתך, אלא תכליתה היה שתיכנס לעירנו ותציל את כלתי ותתקרב אל אביך שבשמים. זה מה שהשפיע על הרופא לשנות את מעשיו.

רבותיו הקדושים

את דרכי עבודתו קיבל מרבותיו הרה"ק מלעלוב והרה"ק מלובלין זיע"א, ולאחר הסתלקותם נסע להסתופף בצלו של הרה"ק בעל "תפארת שלמה" מראדאמסק זיע"א. כששאלוהו איך הוא יכול להכניע את עצמו להרה"ק מראדאמסק אחרי ראותו את ה'חזוה' מלובלין זיע"א, השיב: קיבלתי מרבי ה'חזוה' מלובלין את הסימנים המעידים על הצדיק האמיתי, ואצל הרבי מראדאמסק מצאתי סימנים אלו.

אנחתו של בעל תשובה

בסוף ימיו בא ה'תפארת שלמה' לבקרו וראה אותו שוכב על מיטתו ונאנח. שאל אותו: מדוע אתה נאנח, והרי התורה אומרת 'והימים הראשונים יפלו'? השיב לו: לא על זה אני נאנח... אדרבא, אני שש ושמה על כל אותם ימים, שהרי כל הזדונות שעשיתי אז, נהפכו עלי לזכויות... וסיפר לו שהוא נאנח מפני שפעם (היה זה לאחר חזרתו בתשובה) חלה אחד הפריצים והזמינו לשהות בביתו תקופת זמן כדי לטפל בו

רגליו מזליכות אותנו אל תכליתו

עוד סיפור יש, שפעם קראו לו ביום הכיפורים לרפאות פריץ אחד שחלה וכבר היה במצב של גסיסה. אולם עד שעשה אליו את דרכו הארוכה, נפח הפריץ את נשמתו, וכשהגיע אליו ראה שכבר אין מה לעשות עמו. בתחילה נראה היה לו שכל טרדת נסיעתו היתה לריק, אולם בחזרתו עבר את העיר לעלוב ונודע לו שמחפשים רופא בשביל כלתו של הרה"ק מלעלוב שהקשתה בלידתה והיתה במצב של סכנה. נכנס אל העיר והציל את האשה ואת בנה. אז אמר לו הרה"ק מלעלוב: בזכות מצוה זו יתכפרו לך עוונותיך, ואחר התחיל לשוחח עמו ולהפציר בו שיחזור בתשובה כי הקב"ה מחכה לו. מיני אז עלה על דרך המלך וחזר בתשובה שלימה עד שהגיע למדרגותיו הנשגבות.

בחלוף השנים סיפר שמה שכבש אז את לבו וגרם לו לשנות את דרכיו, הוא פירוש אחד שרבו הרה"ק מלעלוב אמר לו אז. בנביא מסופר שכאשר שאל הוצרך להימשח למלך, נאבדו לו אתונות בית אביו והלך עם אחד הנערים לחפש אחריהן. לאחר שעברו כברת דרך ארוכה במשך שלושה ימים ולא מצאו את האתונות, הציע הנער לשאול ללכת אל שמואל הנביא לשאול אותו היכן האתונות נמצאים – אולי יגיד לנו את דרכנו אשר הלכנו עליה (ש"א ט, ו).

שאל הרה"ק מלעלוב את הרופא: מדוע נכתב הלכנו בלשון עבר, ולכאורה היה צריך לכתוב על-פי דקדוק "אולי יגיד לנו את דרכנו אשר נלך עליה". הוא שאל והוא השיב: בכל מקום שהאדם הולך, הולך הוא בשביל תכלית מסוימת, ואע"פ שנראה לו

היכי דמי בעל תשובה

בתחילה, כשהגיע אל רבו ה'חזוה' מלובלין, אמר לו שהוא רוצה לעזוב את עבודתו כרופא ולשבת מעתה רק על התורה ועל העבודה, אולם רבו הניאו מכך והראה לו מקום במסכת יומא (פו, ב): היכי דמי בעל תשובה? אמר רב יהודה: כגון שבאת לידו דבר עבירה פעם ראשונה ושניה וניצל הימנה, מחוי רב יהודה: באותה אשה, באותו פרק, באותו מקום. אמר לו רבו: תמשיך לשמש כרופא ותעשה זאת כפי שצריך. עשה הרופא הבעל תשובה כמצות רבו והמשיך לשמש כרופא, וכמה סיפורים מפליאים יש בענין זה.

קורת רוחו של הרופא

מסופר שפעם חלה הרה"ק רבי יחזקאל מקאזמיר זיע"א ברגלו וקראו את הרופא הצדיק שיבדוק אותו. לאחר שבדק את הרה"ק, פסק את פסקו שאסור לו לטבול במקוה כי הרטבת הרגל תזיק לה. בטרם יצא את הבית, ביקש ממנו הרה"ק מקאזמיר להשאר עוד. אמר לו הרופא: אם כן יצטרך הרבי לשלם על ביקור נוסף... הרה"ק הסכים והרופא נשאר. תוך כדי ישיבתו שם, אמרו לו החסידים בהלצה: אתה צריך לשלם לרבי על עוד ביקור שאתה זוכה לו. ענה להם הרופא הצדיק: רופא הוא רופא ויושב הוא יושב. נתכוון לומר שליושב אין זמן קצוב לכל ביקור, מה שאין כן לרופא שזמן ביקורו קצוב.

אולם עבר זמן מה והרה"ק מקאזמיר לא יכול היה להתאפק יותר מללכת למקוה. התחיל הרה"ק שוב ללכת למקוה כימים מקדם, אכן ברצותו שהדבר לא יתפרסם

ברפואות. בידעו שלא יכניס לפיו מאכלים שאינם כשרים, הזמין טבח ירא שמים שיספק לו מזון כשר למשך כל תקופת שהותו אצלו.

כך היה בתחילה, אולם משנקפו הימים, התעוררה שנאתו של הפריץ אשר לא היה מסוגל לראות איך יהודי כשר מתהלך בתוך ביתו ונזהר שלא להכניס לפיו מאכלים שאינם כשרים על פי דתו. מה עשה? בא אל הטבח היהודי ופקד עליו באיומים להאכיל את הדאקטאר ללא ידיעתו בנבילות וטריפות, והזהירו שאם לא יעשה כמצוותו, אחת דתו ר"ל.

בלית ברירה הכין לו הטבח בשר נבילה כמצות הפריץ, אולם כהגישו לדאקטאר, מיד הרגיש בו והפציר בו במפגיע שיגלה לו האמת, איזה בשר הוא. הטבח פרץ בבכי והסביר לרופא שזה בשר נבילה ושהיה כפוי על כך על-ידי הפריץ שאיים עליו ברציחה. הרגיעו הצדיק ויעץ לו עצה שירמה את הפריץ ויאמר לו שהוא מכין לרופא בשר נבילה, אך בפועל יכין לו בשר כשר. וכך הוה.

אמר הרופא הצדיק ל'תפארת שלמה' שהגיע לבקרו: על זה אני נאנח, על שגרמתי חילול ה' כאשר הנחתי לפריץ לחשוב שאני נכשל במאכלות אסורות, וצריך הייתי להראות לו שמן השמים שומרים עלי שלא אכשל. ה'תפארת שלמה' ניסה להניח את דעתו באמרו לו שהיה בזה ענין של פיקוח נפש, אך הרופא הצדיק לא קיבל תנחומים, אלא חזר על טענתו: צריך הייתי להראות לו מהו כוחו של יהודי, שכאשר מגישים לו מאכלות אסורות, הוא מרגיש מהם ונמנע מלאכלם...

הלוי זצ"ל¹⁵ היה חולה בחולי הטיפוס וגבר עליו חליו עד שכל הרופאים אמרו עליו נואש ר"ל. הלכו והביאו את הדאקטאר בערנאט הוא ר' חיים דוד מפיעטרקוב, וכשבא וראה את החולה הרים אף הוא את ידיו ביאוש. ונשאר שם לשבת כשהוא תפוס ברעיוניו בחשבו מה לעשות. בתחילה סבר לקיים אסיפת התייעצות עם רופאים אחרים, אך מהר מאוד הגיע למסקנא שאסיפה כזו רק תזיק לחולה.

לפתע נעמד מהכסא וקרא: "אני יודע מה אעשה, אקיים אסיפה מסוג חדש". הוא חגר את עצמו בגארטל, רחץ את ידיו והתחיל להתפלל תפילת ערבית ליד מיטת החולה. באמצע תפילת שמו"ע התחיל החולה להזיע ובגמר התפילה נתרפא לגמרי, ויהי לנס.

הנה מעשה זה עולה בקנה אחד עם המעשה הקודם – כל עוד פנו אליו בתור רופא, מוכרח היה להשתמש בחוקי הרפואה, אך ברגע שראה שאין לחוקי הרפואה מה להציע, השתמש בכוח תפילתו להמשיך לו רפואה מן השמים כנגד חוקי הטבע.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן

ושלא יגיע חלילה לאזני הרופא, נהג היה ללכת בחשאי בשעה שלוש לפנות בוקר. אירע פעם שהלך למקוה ופגש שם לא אחר מאשר הרופא בעצמו. כשראהו הרופא עלתה בת שחוק על שפתיו.

כשהרה"ק מקאזמיר חזר לביתו, שלח לקרוא אליו את הרופא. כשבא אליו, שאל אותו לשחוק מה זה עושה. פתח הרופא ואמר: כשהחולה פונה אלי בתור רופא, משתמש אני בחוקי הרפואה, והיות שעל-פי חוקי הרפואה הרטבת הרגל נחשבת לסכנה גדולה, אסרתי לכם את הטבילה במקוה. אך לפי האמת, הלא יודע אנכי שהרפואה הטובה ביותר היא הטבילה במקוה, שהרי החולי הבא על האדם, הוא מחמת איזה פגם שיש לו בנשמתו, ועל ידי הטבילה במקוה נתקן אותו פגם. לכן כשראיתי אתכם במקוה, שחקתי שחוק של קורת רוח, כי הבנתי שכך תהיה רפואתכם שלימה...

אסיפת רופאים מסוג חדש

הרב גרשון עמנואל סטאשעווסקי מספר בספרו "גדולת מרדכי": פעם היה מעשה שאדוני אבי הגה"צ רבי משה יחיאל

¹⁵ אבד"ק זאלושיץ, מגדולי עדת חסידי ווארקא. בזמן הסיפור היה רב בעיר מולדתו קאמינסק.

פטרוני מכון הבינני
חודש שבט

ידידנו

שמואל פנחס בן ליבא אהובה

לזכות ישועה, ברכה והצלחה בכל הענינים

ידידנו

הר"ר שלמה אייזנבערג הי"ו

לע"נ אביו

הרה"ח ר' ברוך בן ר' יצחק ז"ל

ולע"נ בנו

הילד ברוך ז"ל בן יבלחט"א ר' שלמה הי"ו